

Evaluatie minimabeleid gemeente IJsselstein

Onderzoek naar de leefwereld van minima en het bereik, de toegankelijkheid en impact van regelingen vanuit het minimabeleid

Colofon

Rekenkamer IJsselstein, 2021

Lid-Rapporteur: Rick Hagelstein, MSc

Dit onderzoek is uitgevoerd door:

Het PON & Telos

Fenna Bijster, MSc

Drs. Madelon van Duren

Dr. Marleen van der Haar, projectleider

De Rekenkamer IJsselstein bestaat uit:

Drs. Rob Paulussen (voorzitter)

Rick Hagelstein MSc

Tijmen Siermann MSc

Drs. Barbara IJsselmuiden (secretaris)

Twitter: @rkijsselstein

Email: rekenkamerijsselstein@gmail.com

Inhoud

BESTUURLIJKE NOTA	1
1. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK.....	2
2. KERNBODSCHAP	2
3. CONCLUSIES	3
4. AANBEVELINGEN.....	3
4.1 AANBEVELINGEN AAN DE GEMEENTERAAD	3
4.2 AANBEVELINGEN AAN HET COLLEGE VAN B&W EN ORGANISATIE	4
5. BESTUURLIJKE REACTIE	5
NOTA VAN BEVINDINGEN.....	1
1. INLEIDING	2
1.1. AANLEIDING EN ONDERZOEKSOPDRACHT	2
1.2. CENTRALE VRAAG EN DEELVRAGEN	2
1.3. AFBAKENING.....	3
1.4. ONDERZOEKSVERANTWOORDING	4
1.5. LEESWIJZER	6
2. MINIMABELEID VAN DE GEMEENTE IJSSELSTEIN	7
2.1 BELEIDSKADER, AMBITIES EN UITVOERINGSAGENDA	7
<i>Inbedding minimabeleid in brede doel participatie.....</i>	<i>7</i>
<i>Gemeentelijke visie ten aanzien van houding burger en taak gemeente.....</i>	<i>8</i>
<i>Maatregelen.....</i>	<i>8</i>
<i>Voorgenomen acties.....</i>	<i>9</i>
2.2 DOELGROEP MINIMABELEID: AANDEEL HUISHOUDENS EN KENMERKEN	10
<i>Aandeel mensen met een laag inkomen in de gemeente IJsselstein</i>	<i>10</i>
<i>Doelgroep minimabeleid gemeente IJsselstein (bij benadering)</i>	<i>11</i>
<i>Aantal kinderen in huishoudens met een laag inkomen.....</i>	<i>11</i>
<i>Kenmerken van de doelgroep.....</i>	<i>12</i>
2.3 ORGANISATIE VAN DE UITVOERING VAN GEMEENTELIJK MINIMABELEID	12
2.4 BELEIDSONTWIKKELINGEN	15
<i>Aanpassing 1: Aanvullende regelingen jeugdige minima.....</i>	<i>15</i>
<i>Aanpassing 2: Beleidsregels bijzondere bijstand</i>	<i>15</i>
2.5 GEREALISEERDE PUNTEN UIT UITVOERINGSAGENDA EN AANBEVELINGEN REKENKAMERONDERZOEK.....	16
<i>Uitvoeringsagenda</i>	<i>16</i>
<i>Aanbevelingen rekenkameronderzoek 2014</i>	<i>17</i>
2.6 GEBRUIK VAN DE MINIMAREGELINGEN	18
<i>Bijzondere bijstand</i>	<i>20</i>
<i>Individuele inkomenstoelag</i>	<i>20</i>
<i>Collectieve zorgverzekering</i>	<i>21</i>
<i>Schuldhelpverlening</i>	<i>21</i>
<i>Kwijtscheldingen gemeentelijke belastingen.....</i>	<i>21</i>
<i>Financiën op Orde.....</i>	<i>21</i>
<i>U-pas21</i>	
<i>Gebruik regelingen Stichting Leergeld.....</i>	<i>22</i>

<i>Gebruik particuliere regelingen</i>	22
2.7 BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	23
3. ARMOEDE(BELEID) IN DE DAGELIJKE PRAKTIJK: ERVARINGEN VAN MINIMA EN ORGANISATIES	27
3.1 LEVEN IN ARMOEDE: ERVARINGSVERHALEN VIA VIER PERSONA.....	27
<i>Leefsituatie</i>	27
<i>Ondersteuning</i>	27
<i>Verbeterpunten gemeente IJsselstein</i>	28
<i>Leefsituatie:</i>	28
<i>Ondersteuning</i>	28
<i>Verbeterpunten gemeente IJsselstein</i>	29
<i>Leefsituatie</i>	29
<i>Ondersteuning</i>	29
<i>Verbeterpunten gemeente IJsselstein</i>	30
<i>Leefsituatie</i>	30
<i>Ondersteuning</i>	30
<i>Verbeterpunten gemeente IJsselstein</i>	30
3.2 ERVARINGEN UITVOERINGSPRAKTIJK BETROKKEN ORGANISATIES	30
<i>Minima in IJsselstein: een gemêleerde doelgroep</i>	31
<i>Samenwerking onderling en met de gemeente</i>	31
<i>Toegankelijkheid van de regelingen</i>	31
<i>Gewenste verbeterpunten</i>	31
<i>Het belang van vroegsignalering</i>	32
3.3 BEANTWOORDING VAN DE ONDERZOEKSVRAAG	32
GERAADPLEEGDE STUKKEN	35
BIJLAGE 1 ARMOEDE IN IJSELSTEIN CIJFERMATIG IN BEELD	36
<i>Aandeel huishoudens met een laag inkomen</i>	36
<i>Aantal huishoudens met een laag inkomen</i>	37
<i>Aantal kinderen in huishoudens met een laag inkomen</i>	37
<i>Achtergrondkenmerken huishoudens met een laag inkomen</i>	37
<i>Type huishouden</i>	38
<i>Leeftijd hoofdkostwinnaar</i>	38
<i>Migratieachtergrond hoofdkostwinnaar</i>	38
<i>Inkomen hoofdkostwinnaar</i>	39
<i>Woonsituatie huishoudens met een laag inkomen</i>	39
BIJLAGE 2 GEMEENTELIJKE EN PARTICULIERE REGELINGEN VOOR MINIMA	41
<i>Gemeentelijke regelingen uitgevoerd door WIL</i>	41
<i>Overige gemeentelijke regelingen</i>	42
<i>Regelingen van particuliere instanties</i>	43
BIJLAGE 3: BEREKENING BEREIK.....	45
BIJLAGE 4 TOPICLIJST BELEIDSMEDEWERKERS	47
BIJLAGE 5 TOPICLIJST GROEPSGESPREK BETROKKEN ORGANISATIES.....	49
BIJLAGE 6 TOPICLIJST MINIMA.....	50
BIJLAGE 7 LIJST VAN GEÏNTERVIEWDEN BETROKKEN ORGANISATIES	51

Bestuurlijke nota

1. Samenvatting van het onderzoek

Goed minimabeleid door inkomensondersteuning of andere voorzieningen kan ervoor zorgen dat mensen die weinig te hebben besteden toch kunnen blijven participeren in de maatschappij. Uit eerder onderzoek van de rekenkamercommissie (2014) bleek dat alleen het hebben van beleid en voorzieningen geen garantie biedt dat inwoners ook daadwerkelijk gebruik maken van de voorzieningen. De rekenkamercommissie benadrukte destijds het belang van goede communicatie naar de doelgroep om het gebruik van de regelingen te stimuleren.

Het advies van destijds en de belangstelling vanuit de raad voor dit onderwerp bracht de rekenkamer ertoe opnieuw onderzoek te doen naar het minimabeleid. Ditmaal met een bredere insteek. De rekenkamer was benieuwd in hoeverre het advies dat eerder werd gegeven, is verwerkt in beleid en heeft gevraagd om een evaluatie van het beleid en de beleidsuitvoering voor de periode 2016-2020. Daarnaast wilde de rekenkamer met dit onderzoek inzicht krijgen in de ervaringen van inwoners die gebruik maken van deze maatregelen en inzicht krijgen in de doeltreffendheid van het minimabeleid.

De onderzoeksvragen bij dit onderzoek zijn als volgt geformuleerd:

1. Hoe wordt het minimabeleid van de gemeente IJsselstein door de gebruikers ervan ervaren?
2. Hoe is het minimabeleid van de gemeente IJsselstein vormgegeven?
3. Hoe vindt de beleidsuitvoering plaats?
4. Hoe doeltreffend is het minimabeleid van de gemeente IJsselstein?

Om tot beantwoording van deze onderzoeksvragen te komen, heeft het onderzoeksbureau Het PON & Telos in opdracht van de rekenkamer het onderzoek uitgevoerd. De onderzoeksrapportage die voor ligt is enerzijds gestoeld op de beleving van minima en de ervaringen van professionals en vrijwilligers van de bij het beleid betrokken organisaties, anderzijds is ook de meer klassieke beleidsevaluatie (o.a. documentonderzoek, analyses van de doelgroep, gebruik, bereik, etc.) gebruikt om tot deze evaluatie van het minimabeleid te komen.

2. Kernboodschap

De rekenkamer ziet dat er over de onderzoekperiode 2016-2020 verschillende acties zijn ondernomen om de informatievoorziening aan inwoners van de gemeente IJsselstein te verbeteren. Tegelijk blijkt uit de ervaringen van minima en professionals dat zowel de informatievoorziening als de wijze waarop de informatie beschikbaar wordt gesteld, verbeterd kan worden voor mensen die de taal niet beheersen of laaggeletterd zijn. Omdat de huidige nota minimabeleid geen SMART-geformuleerde doelstellingen biedt over bijvoorbeeld de doelgroep, het gebruik en bereik van de verschillende regelingen, is het met dit onderzoek niet mogelijk om de doeltreffendheid van het beleid vast te stellen.

3. Conclusies

Het onderzoek brengt ons tot de volgende conclusies.

Conclusie 1

Het huidige beleid van de gemeente IJsselstein leunt sterk op de gedachte van eigen initiatief en zelfredzaamheid. Echter, armoede en schulden – en dat blijkt ook uit dit onderzoek – zorgen ook voor mentale problemen en gevoelens van schaamte. Mensen zijn zich bewust van hun problemen, maar zijn vaak niet in staat om actie te initiëren om deze op te lossen.

Conclusie 2

De huidige nota minimabeleid biedt geen SMART-geformuleerde doelstellingen over bijvoorbeeld de doelgroep, het gebruik en bereik van de verschillende regelingen. De eerdere nota minimabeleid bevatte die wel. Zonder heldere doelstellingen over de omvang van de doelgroep en streefwaarden voor het gebruik en bereik is het niet mogelijk om de doeltreffendheid van het beleid vast te stellen. Ook beperkt het de mogelijkheid om sturingsinformatie over het gebruik en bereik in kaart te brengen.

Conclusie 3

In 2014 adviseerde de rekenkamercommissie onder andere om de voorlichting aan en de communicatie naar de doelgroep te verbeteren. Dit, om het gebruik van de voorzieningen te stimuleren. Zoals blijkt uit de rapportage zijn er sindsdien verschillende acties ondernomen om de informatievoorziening te verbeteren. Tegelijk blijkt uit de ervaringen van minima en professionals dat zowel de informatievoorziening als de wijze waarop de informatie beschikbaar wordt gesteld, verbeterd kan worden voor mensen die de taal niet beheersen of laaggeletterd zijn. Bijvoorbeeld door informatie minder talig te maken en meer gebruik te maken van pictogrammen of door een overzicht te maken van alle mogelijke regelingen.

4. Aanbevelingen

Op basis van de conclusies komt de rekenkamer tot de volgende aanbevelingen voor gemeenteraad, college van B&W en de organisatie.

4.1 Aanbevelingen aan de gemeenteraad

1. Stel SMART-geformuleerde doelstellingen op voor het minimabeleid met een heldere afbakening van de doelgroep voor de verschillende regelingen en streefwaarden voor het gebruik en bereik van de regelingen, opdat er een adequaat inzicht ontstaat over de ontwikkeling van het gebruik en bereik.

Kijk daarbij ook naar het effect van de regelingen en de mate waarin de regelingen helpen om de maatschappelijke participatie te verbeteren. Betrek daarnaast de overweging dat het meer ideologische uitgangspunt van 'eigen verantwoordelijkheid tot het zetten van de eerste stap' niet bijdraagt aan de doelmatigheid en effectiviteit bij het behalen van de doelstellingen op het gebied van bereik en toegankelijkheid.

4.2 Aanbevelingen aan het college van B&W en organisatie

1. **Ontwikkel op basis van de doelstellingen (zie aanbeveling 1) sturingsinformatie waarmee een beeld kan worden gevormd van de doeltreffendheid van het minimabeleid en er van de beleidsuitvoering geleerd kan worden.**
Gebruik deze informatie om periodiek de raad te informeren over doelbereiking.
2. **Werk in afstemming met de partijen die betrokken zijn bij de uitvoering van de verschillende regelingen de kaders verder uit in een aanpak waarin de doelgroep actief en persoonlijk en gericht op het gehele huishouden wordt benaderd.**
3. **Ga met minima en professionals in gesprek over de noodzaak om de informatievoorziening over de regelingen en de toegankelijkheid hiervan te verbeteren door aan te sluiten bij de behoeften van de doelgroep en de ervaringen professionals. Formuleer aan de hand van de gesprekken concrete verbeterpunten en informeer de raad hierover.**
4. **Informeer de raad voor het einde van het jaar over het tijdspad waarbinnen de aanbevelingen kunnen worden uitgevoerd.**

5. Bestuurlijke reactie

postadres Postbus 26, 3400 AA IJsselstein

Rekenkamercommissie IJsselstein
T.a.v. de heer R.J.F. Paulussen
Overtoom 1
3401 BK IJsselstein

bezoekadres
Overtoom 1
3401 BK IJsselstein

t 14 030
f 030 6884350
e info@ijsselstein.nl

betreft Rekenkamer onderzoek minimabeleid 2021

uw kenmerk
uw brief van 5 juli 2021
behandeld door M.J. van Zon

zaaknummer 1023561

datum 24 augustus 2021
blad 1 van 3
bijlagen

Geachte leden van de rekenkamercommissie IJsselstein,

Hierbij ontvangt u onze reactie op uw rapportage "Evaluatie minimabeleid". We gaan eerst in op een aantal bevindingen uit de rapportage en vervolgens op de conclusies en aanbevelingen.

Reactie op de bevindingen

Wij kunnen ons voor een groot deel vinden in de bevindingen in uw rapportage. Ook de opzet van het onderzoek, waarbij aandacht is voor de ervaringen van minima zelf, wordt zeer gewaardeerd. Dit had wat ons betreft nog uitgebreider en meer aandacht in uw onderzoek mogen hebben.

Het verheugt ons om te constateren dat minima die door u zijn geïnterviewd aangeven dat de regelingen van de gemeente enorm helpen. De maatregelen blijken in de praktijk bij te dragen aan het verminderen van (geld)zorgen bij de minima. Dit is uw conclusie op basis van deze interviews. Met name kinderen van de geïnterviewde minima maken veel gebruik van regelingen waardoor zij beter mee kunnen doen in de samenleving. Wat ons betreft zijn dit belangrijke bevindingen die wijzen op het nut van regelingen en voorzieningen voor inwoners. Dit is tenslotte waar het om gaat.

Over het geheel genomen zien we dat het gebruik van minimaregelingen de afgelopen jaren relatief is toegenomen. Het gebruik is in de periode 2016-2019 stabiel gebleven, terwijl de omvang van de doelgroep in deze periode is afgenomen. Dit wijst er op dat ondersteuning steeds meer terecht komt bij mensen die het nodig hebben.

U constateert dat we als college, in navolging van het advies uit het vorige rekenkameronderzoek, sterk hebben ingezet op het verbeteren van de samenwerking tussen instanties, het toegankelijk maken van regelingen en meer aandacht voor preventie. Hier zijn zeker de nodige stappen in gezet. De acties die op dit gebied door ons zijn ondernomen worden beschreven in de rapportage. Dit betekent niet dat we achteruit leunen. We zijn het met u eens dat alertheid en aandacht voor preventie en toegankelijkheid van voorzieningen nodig is en blijft.

Reactie op conclusies

De rapportage bevat drie conclusies waar we in het navolgende op ingaan.

1. *Het huidige beleid van de gemeente IJsselstein leunt sterk op de gedachte van eigen initiatief en zelfredzaamheid.*

We herkennen ons niet in deze conclusie en missen hiervoor een onderbouwing. Deze conclusie lijkt alleen gebaseerd te zijn op een passage uit de nota minimabeleid van 2016. Deze gaat echter voorbij aan de context van deze nota en het huidige beleid. Het gemeentelijk beleid is er juist op gericht om er vroeg bij te zijn, voorkomen dat problemen groot worden en versterken van netwerken rond inwoners zodat hulp makkelijk gevraagd en gegeven kan worden. Dit beleid is

De gemeente IJsselstein gebruikt uw persoonsgegevens uitsluitend voor het doel waarvoor zij zijn verstrekt. Voor meer informatie daarover kunt u contact opnemen met de behandelend ambtenaar van onze gemeente.

Bankrelatie BNG
NL79BNGH028.50.09.958
Bankrelatie RABO
NL83RABO0320.72.82.85

vastgelegd in de Koers Sociaal Domein die ook minimabeleid betreft. Preventie en vroegsignalering bij problemen hebben prioriteit binnen dit beleid. In de Koers Sociaal Domein is opgenomen dat we problemen en situaties bij inwoners snel willen herkennen al voordat er een hulpvraag is; dat inwoners, zorgverleners en gemeente alert zijn op beginnende problemen; dat inwoners over een goed netwerk beschikken van mensen om hen heen. Die hen wijzen op mogelijkheden en hen ondersteunen. We zetten in op het versterken van deze netwerken.

We zien dit beleid ook terug in de praktijk en in de uitvoering. Met de projecten Vindplaatsschulden, VroegEropaf en recent de nieuwe aanpak Vroegsignalering schulden bieden we inwoners actief ondersteuning aan nog voordat er sprake is van een hulpvraag. Door WIL worden inwoners op proactieve wijze op regelingen gewezen waar ze recht op hebben. Zoals bij mensen die een uitkering aanvragen of recent, inwoners die een Tozo aanvraag hebben gedaan. We investeren als gemeente in het versterken van netwerken rond kwetsbare inwoners zodat hulp snel geboden kan worden. Uit de interviews met minima van uw rapportage blijkt dat dit beleid in de praktijk succesvol is. De meeste gesproken inwoners krijgen steun dichtbij van vrijwilligers en professionals van Vluchtelingenwerk, Stichting Leergeld, Buurtgezinnen, Pulse (administratie op orde), schuldhulpverleners van WIL. Deze steun is meer dan alleen reageren op een concrete hulpvraag en gebaseerd op dat inwoners en professionals/vrijwilligers elkaar kennen.

Het gemeentelijk beleid in het sociaal domein gaat uit van gedeelde verantwoordelijkheid. In de Koers Sociaal Domein staat dat we willen bouwen aan een krachtige samenleving waarin iedereen kan meedoen. Iedereen heeft hier een verantwoordelijkheid in: inwoners, hun omgeving (mantelzorgers, vrijwilligers), partners in de samenleving (ondernemers, scholen, huisartsen, etc.) en professionals. Samen voorkomen we problemen, zorgen we ervoor dat niemand alleen staat, handelen we snel en stemmen we oplossingen af op wat echt nodig is.

- 2. De huidige nota minimabeleid biedt geen SMART-geformuleerde doelstellingen over gebruik en bereik, hierdoor is het niet mogelijk om doeltreffendheid van het beleid vast te stellen.*
In de nota minimabeleid worden inhoudelijke doelen benoemd en er wordt (impliciet) aangegeven dat we streven naar meer en beter gebruik van voorzieningen. De doeltreffendheid van beleid kan hieraan worden afgemeten. In uw rapportage wordt gefocust op bereik van regelingen. Een fundamentele vraag hierbij is in hoeverre bereik iets zegt over het effect voor de inwoner. Doeltreffendheid van beleid wordt ook afgemeten door benchmarks waarin een vergelijking wordt gemaakt met andere gemeenten. Er zijn benchmarks voor de regelingen die door WIL wordt uitgevoerd, voor de uitvoering van de zorgverzekering voor minima en er is de benchmark van "waar staat je gemeente.nl". Op een aantal onderdelen van het minimabeleid wordt ook Klanttevredenheidsonderzoeken gedaan zoals voor de regelingen die door WIL worden uitgevoerd. Het KTO van WIL wordt dit jaar afgerond en kon hierdoor helaas niet meer worden meegenomen in het onderzoek.
- 3. De informatievoorziening voor mensen die de taal niet beheersen of laaggeletterd zijn kan verbeterd worden.*
Wij kunnen ons vinden in deze conclusie. Op dit punt zijn reeds de nodige stappen gezet zoals de onderzoekers constateren, zeker voor laaggeletterden. Maar op onderdelen is verbetering mogelijk en ook dit is iets dat nooit klaar is en altijd aandacht verdient.

Reactie op aanbevelingen

In de rapportage zijn drie inhoudelijke aanbevelingen voor het college opgenomen. Hieronder geven we een reactie op deze aanbevelingen.

- 1. Ontwikkel sturingsinformatie en informeer de raad periodiek over doelbereiking.*
Wij vinden het van belang dat de raad goed geïnformeerd wordt over bereik en uitvoering van de minimaregelingen en ondersteunen deze aanbeveling. Naar onze mening is er al voldoende sturingsinformatie beschikbaar. Deze informatie is echter gefragmenteerd en de raad ontvangt niet automatisch alle beschikbare informatie. Daarom willen we in de toekomst de raad voortaan

zaaknummer 1023561
blad 3 van 3

één keer per jaar separaat rapporteren over bereik en uitvoering van de minimaregelingen. We doen dit in de vorm van een schriftelijke rapportage in april over het voorgaande kalenderjaar.

2. *Werk in afstemming met de betrokken partijen een aanpak uit waarin de doelgroep actief en persoonlijk en gericht op het gehele huishouden wordt benaderd.*
Deze aanbeveling is reeds onderdeel van beleid en uitvoering. Binnen het gehele sociale domein is het adagium één huishouden, één plan, één regisseur. Van belang is om het huishouden als geheel te zien en oog te hebben dat er op meerdere leefgebieden binnen een huishouden problemen kunnen zijn. Dit vraagt om een integrale benadering. In IJsselstein heeft het Sociaal Team een spilfunctie in deze aanpak. Veel inwoners die ondersteuning ontvangen van of via het Sociaal Team hebben ook problemen op het gebied van financiën. Andersom gaat er ook iemand van het Sociaal Team mee op huisbezoek bij inwoners met betalingsachterstanden om te bezien of er ook op ander vlak ondersteuning nodig is.
3. *Ga met minima en professionals in gesprek over de noodzaak om de informatievoorziening over de regelingen en de toegankelijkheid hiervan te verbeteren.*
We ondersteunen deze aanbeveling. Dit is iets dat continu aandacht moet blijven krijgen. We zullen dit gesprek in eerste instantie voeren met de professionals en vrijwilligers in het lokale armoede overleg. Met als doel om nog duidelijker te krijgen waar communicatie en toegankelijkheid verbeterd kunnen worden en vervolgens dit te verbeteren.

We verwachten u met deze reactie voldoende te hebben geïnformeerd en zijn graag bereid om een nadere toelichting te geven.

Hoogachtend,

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN IJSSELSTEIN,
de secretaris, de burgemeester,

drs. W.M. van de Werken

mr. P.J.M. van Domburg

Nota van bevindingen

1. Inleiding

1.1. Aanleiding en onderzoekopdracht

In 2014 is in opdracht van de rekenkamercommissie onderzoek gedaan naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het minimabeleid van de gemeente IJsselstein in de periode 2008-2012 (Regioplan 2014). Op basis van dit onderzoek adviseerde de rekenkamercommissie om de informatievoorziening aan de raad en de voorlichting en communicatie naar de doelgroep (huishouders met een laag inkomen) te verbeteren.¹ Dit laatste om het gebruik van de voorzieningen te stimuleren. Daarnaast werd geadviseerd om nader onderzoek te doen naar het niet-gebruik van minimaregelingen, specifieke regelingen te herijken, WMO-gebruikers te wijzen op minimaregelingen en jaarlijkse monitoring van de uitvoering van het minimabeleid in te stellen.

De rekenkamer van IJsselstein heeft nu opnieuw onderzoek gedaan naar het minimabeleid. Ditmaal met een bredere insteek. De rekenkamer was benieuwd in hoeverre het advies dat eerder werd gegeven, is verwerkt in beleid en heeft gevraagd om een evaluatie van het beleid en de beleidsuitvoering voor de periode 2016-2020. Daarnaast wilde de rekenkamer met dit onderzoek inzicht krijgen in de ervaringen van inwoners die gebruik maken van deze maatregelen. Het betrekken van de ervaringen van minima zelf resulteert in een onderzoeksrapportage die grotendeels gestoeld is op de beleving van minima en de ervaringen van professionals en vrijwilligers van de bij het beleid betrokken organisaties. Daarnaast is ook de meer klassieke beleidsevaluatie (o.a. documentonderzoek, analyses van de doelgroep, gebruik, bereik, etc.) gebruikt om tot deze evaluatie van het minimabeleid te komen.

1.2. Centrale vraag en deelvragen

In onderstaand kader worden de vier onderzoeksvragen en bijbehorende deelvragen gepresenteerd.

Tabel 1: Onderzoeksvragen en deelvragen

Onderzoeksvraag 1: Hoe wordt het minimabeleid van de gemeente IJsselstein door de gebruikers ervan ervaren?
Deelvragen:
a. Welke (financiële) knelpunten ervaart de doelgroep in het dagelijks leven?
b. Hoe ervaart de doelgroep van het minimabeleid de toegang tot de verschillende gemeentelijke regelingen en voorzieningen? Hoe zijn zij hierop geweest? Wie heeft hen daarbij geholpen?
c. Welke informatie hebben zij gekregen van de gemeente?
d. Is duidelijk welke maatregelen er zijn en voor wie deze bedoeld zijn?

¹

[https://ijsselstein.notubiz.nl/document/7159394/1/Conclusies en aanbevelingen RKC minimabeleid IJsselstein](https://ijsselstein.notubiz.nl/document/7159394/1/Conclusies%20en%20aanbevelingen%20RKC%20minimabeleid%20IJsselstein)

e. Was deze informatie duidelijk en was het duidelijk hoe men gebruik kan maken van gemeentelijke ondersteuning (toegankelijkheid van de aanvraag)?
f. Welke knelpunten ervaren mensen als het gaat om deze regelingen? Zijn bijvoorbeeld formulieren duidelijk en toegankelijk?
g. Hoe lang moest de cliënt wachten na het doen van een aanvraag op een reactie/toezegging/afwijzing? Was duidelijk waar de cliënt recht op had?
h. Hoe dragen de maatregelen van de gemeente bij aan het verminderen van (geld)zorgen van de doelgroep van de regelingen? Helpt het mensen verder? Wat betekenen de regelingen voor het dagelijkse leven van mensen die in armoede leven?
i. Waarom maken inwoners niet altijd gebruik van de regelingen die voor hen beschikbaar zijn?
j. Hoe ervaren de professionals en vrijwilligers van de betrokken organisaties het gevoerde minimabeleid? En waar zien zij noodzaak voor aanpassing?
Onderzoeksvraag 2: Hoe is minimabeleid van de gemeente IJsselstein vormgegeven?
Deelvragen:
a. Welke ambities/doelstellingen heeft de gemeente IJsselstein op het gebied van minima en schuldhulpverlening?
b. Welke initiatieven en welke maatregelen (inclusief afspraken met derden) heeft de gemeente om uitvoering te geven aan het minimabeleid?
c. Welke veranderingen in het minimabeleid heeft de gemeente doorgevoerd?
Onderzoeksvraag 3: Hoe vindt de beleidsuitvoering plaats?
Deelvragen:
a. Hoe is de uitvoering van het minimabeleid georganiseerd?
b. Wat is het contact tussen de gemeente en diensten zoals welzijnsorganisaties aangaande deze doelgroep?
Onderzoeksvraag 4: Hoe doeltreffend is het minimabeleid van de gemeente IJsselstein?
Deelvragen:
a. Welke punten uit de aanbevelingen van het Rekenkameronderzoek uit 2014 en de uitvoeringsagenda van het minimabeleid zijn gerealiseerd? En hoe?
b. Hoe ziet het gebruik van inkomensondersteuning door minima eruit? En welke ontwikkelingen zien we in de periode 2016-2020?
c. Hoe ziet het gebruik van participatiebevordering en schuldhulpverlening door minima in de periode 2016-2020 eruit?

1.3. Afbakening

Het evaluatieonderzoek richt zich op het gemeentelijke minimabeleid, de uitvoering van minimaregelingen en beleidsontwikkelingen in de periode 2016-2020. Het minimabeleid in de gemeente IJsselstein betreft zowel inkomensondersteunende maatregelen als participatie bevorderende maatregelen. De uitvoering van de inkomensondersteunende maatregelen zijn uitbesteed aan Werk en Inkomen Lekstroom. De participatie bevorderende maatregelen worden uitgevoerd door Stichting Leergeld en U-pas/Paspartous.

Het minimabeleid is onderdeel van het brede participatiebeleid van de gemeente; deze brede ambitie wordt meegenomen in het onderzoek als context en is geen zelfstandig onderdeel van het onderzoek. Het onderdeel jeugd krijgt in dit onderzoek extra aandacht, vanwege de aanvulling op het minimabeleid uit 2016 met regelingen voor jeugdige minima in 2018.

Naast gemeentelijke minimaregelingen, uitgevoerd door derden, kent IJsselstein ook verschillende particuliere regelingen die uitgevoerd worden door charitatieve instellingen. Sommige van deze organisaties worden incidenteel of structureel ondersteund door de gemeente. Zoals bijvoorbeeld de Voedselbank of de Stichting Urgente Noden. Deze organisaties zijn meegenomen in het onderzoek voor zover zij ten behoeve van de evaluatie iets zeggen over de gemeentelijke aanpak dan wel de doelgroep.

1.4. Onderzoeksverantwoording

De dataverzamelmethode die voor deze evaluatie zijn gebruikt betreffen documentenonderzoek, analyse van administratieve data en interviews (zie bijlage 4, 5 en 6 voor topiclijsten).

Voor de beantwoording van onderzoeksvraag 2 – de vormgeving van het minimabeleid in IJsselstein - is een documentenanalyse uitgevoerd. De documenten zijn aangeleverd door de gemeente.

Daarnaast is - voor zover mogelijk - een cijfermatig overzicht gemaakt van de doelgroep (inclusief achtergrondkenmerken). De gemeente IJsselstein hanteert een algemene definitie voor de doelgroep in het minimabeleid en maakt bij elke regeling duidelijk wie hiervoor in aanmerking komt. Dat maakte het niet mogelijk om duidelijkheid te krijgen over de grootte van de doelgroep. De grootte van de doelgroep minima in IJsselstein is berekend aan de hand van data van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Deze data zijn, vanwege beperkingen vanuit de voorwaarden van het CBS, bij benadering. Hiervoor zijn de bestaande inkomensgrenzen van het CBS gehanteerd; variërend tussen 101% tot 130% van het sociaal minimum en variërend in duur van het inkomen (te weten tenminste 1 jaar en tenminste 4 jaar). De inkomensgrens van 125% die de gemeente hanteert in bepaalde minimaregelingen wordt door het CBS niet onderscheiden. De omvang van deze groep op basis van de CBS-gegevens is dus ook niet te maken.

De cijfers over het gebruik van inkomensondersteunende maatregelen (inclusief schuldhelpverlening) en van participatiebevordering voor de periode 2016-2020 zijn gebaseerd op administratieve data aangeleverd door de betrokken organisaties. Een overzicht met cijfers over het gebruik van de gemeentelijke minimaregelingen is voor verificatie voorgelegd aan WIL en, waar mogelijk, aangevuld door WIL.

Aan de hand van het cijfermateriaal over de grootte van de doelgroep en het gebruik is onderzoeksvraag 4 (inclusief deelvragen) beantwoord. Echter, door beperkte gegevens is het maar beperkt mogelijk om uitspraken te doen over het bereik en daarmee doeltreffendheid.

Om inzicht te krijgen in het gevoerde beleid, welke organisaties en instellingen betrokken zijn en de kijk op de doelgroep en de aanpak van het minimabeleid is een online groepsinterview gehouden met beleidsmedewerkers van de gemeente en van Werk en Inkomen Lekstroom (WIL), de uitvoeringsorganisatie voor wat betreft de inkomensondersteunende regelingen.

Er is een online groepsinterview gevoerd met 8 professionals en vrijwilligers van betrokken organisaties die in hun uitvoeringspraktijk met minima werken (zie bijlage 7 voor lijst van geïnterviewden). Het doel van het groepsgesprek was om zicht te krijgen op de uitvoering vanuit het perspectief van de organisaties op de doelgroep en om inzicht te krijgen in hun ervaringen met minima (onderzoeksvraag 1, 2 en 3, inclusief deelvragen). De deelnemers aan het groepsgesprek waren werkzaam bij het jeugdteam en het sociaal team van de gemeente IJsselstein, Stichting Leergeld, U-pas/Paspartous, Stichting Pulse, Vluchtelingenwerk, de cliëntenraad van WIL en Stichting Urgente Noden. Hiervoor heeft de gemeente contactpersonen bij deze organisaties aangeleverd. Aanvullend is een kort gesprek gevoerd met een afgevaardigde van Caritas en met iemand van de Voedselbank.

Om inzicht te krijgen in ervaringen van gebruikers van gemeentelijke minimaregelingen zijn minima bij het onderzoek betrokken via een online interview (onderzoeksvraag 1 en deelvragen). De werving van minima voor deelname aan het onderzoek is verlopen via de contacten met de professionals en vrijwilligers. De werving van kandidaten via de organisaties voor een interview verliep erg moeizaam. Ondanks grote inspanning hebben slechts drie organisaties kandidaten voor een interview aangeleverd.

Uiteindelijk zijn 9 minima bereid geweest om hun verhaal te delen. We hebben 8 mensen geïnterviewd en één persoon heeft via een vragenlijst deelgenomen. Het perspectief van jeugdige minima kan niet worden meegenomen in dit onderzoek; de organisaties hebben geen jongeren bereid gevonden om deel te nemen aan het onderzoek. Waar mogelijk is het onderwerp jeugdige minima meegenomen vanuit het groepsinterview met de betrokken organisaties en de interviews met de minima.

De verhalen van minima zijn verwerkt in vier persona's; een statushoudergezin uit Syrië, een gezin met kinderen, een alleenstaande moeder met kinderen en een alleenstaande man. De persona's zijn fictieve personen die, waar mogelijk, gebaseerd zijn op een aantal verhalen van mensen in vergelijkbare situaties. De persona's zijn niet getoetst op representativiteit voor minima in IJsselstein, maar komen wel overeen met beelden die de betrokken organisaties vanuit hun werkpraktijk hebben over minima. Met de persona's wordt de impact van armoedeproblematiek op betrokkenen zichtbaar gemaakt. Daarnaast worden ook de verbeterpunten ten aanzien van de gemeentelijke regelingen vanuit het perspectief van de gebruiker benoemd.

Uit deze onderzoeksverantwoording wordt duidelijk dat dit onderzoek twee verschillende benaderingen combineert om het minimabeleid en de uitvoering daarvan te onderzoeken. In de ene benadering staat de beleids- en uitvoeringspraktijk centraal, terwijl de andere benadering de nadruk legt op ervaringspraktijk van de minima.

Tot slot, naast het onderzoeksbureau heeft ook de Rekenkamer een bijdrage geleverd aan de verslaglegging.

1.5. Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden de bevindingen gepresenteerd van de beleidsevaluatie; dit deel omvat het beleid, de beleidsontwikkelingen, de doelgroep en de uitvoering van de regelingen. In dit hoofdstuk worden onderzoeksvraag 2, 3 en 4 beantwoord. In hoofdstuk 3 worden de bevindingen vanuit het perspectief van minima gepresenteerd en wordt onderzoeksvraag 1 beantwoord.

2. Minimabeleid van de gemeente IJsselstein

De opbouw van dit hoofdstuk is als volgt: In de eerste vier paragrafen (2.1 tot en met 2.4) wordt het gemeentelijke beleid en de organisatie van de uitvoering beschreven. In de paragrafen 2.5 en 2.6 worden de resultaten besproken. Paragraaf 2.5 geeft een overzicht van de uitgevoerde acties uit de uitvoeringsagenda en de aanbevelingen van het Rekenkameronderzoek van 2014. In paragraaf 2.6 worden het gebruik en het bereik van de regelingen gepresenteerd. Tot slot worden in paragraaf 2.7 onderzoeksvragen 2, 3 en 4 beantwoord.

2.1 Beleidskader, ambities en uitvoeringsagenda

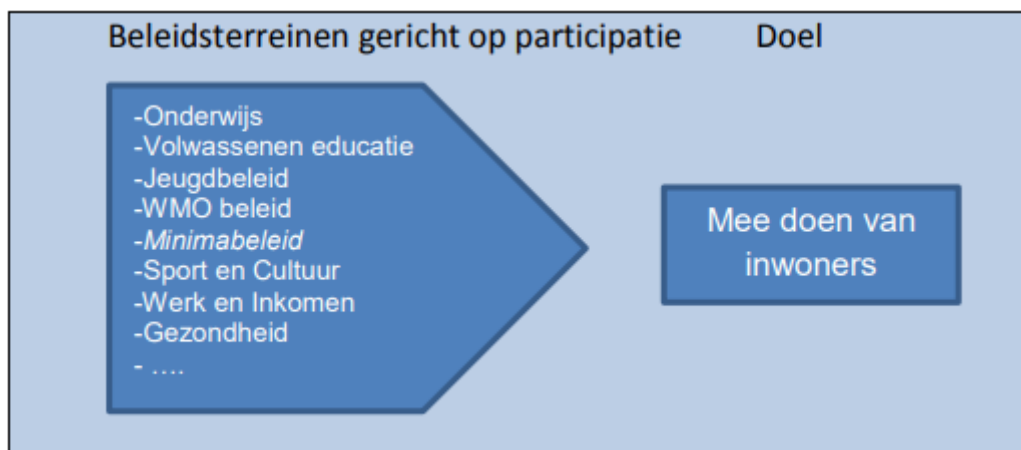
De nota 'Meer doen voor wie minder heeft' uit 2016 is het meest recente beleidsdocument van de gemeente IJsselstein over het minimabeleid. Deze nota bevat het gemeentelijk minimabeleid met een uitvoeringsagenda. De gemeente IJsselstein formuleert in de nota dat het haar ambitie is om ervoor te zorgen dat alle inwoners mee kunnen doen aan de maatschappij, ongeacht leeftijd, inkomen of beperkingen (Nota minimabeleid 2016: 2). Daarbij wil de gemeente dat inwoners zo lang mogelijk zelfstandig actief participeren, eventueel met hulp van de omgeving (familie, vrienden en naasten) (idem). De nota formuleert het doel van het minimabeleid als: "ervoor zorgen dat mensen genoeg te besteden hebben om in hun dagelijks bestaan te voorzien en maatschappelijk kunnen participeren" (idem). Niet goed kunnen deelnemen aan de maatschappij kan leiden tot een verminderde eigenwaarde. Dit kan – volgens de nota - leiden tot een verminderde fysieke en geestelijke gezondheid, en mogelijk bijdragen aan een leven in isolement (Nota minimabeleid, 2016: 2). In de Nota minimabeleid 2016 wordt niet verder gespecificeerd wat de gemeente onder meedoen verstaat.

Het minimabeleid moet mensen met een laag inkomen ondersteunen door middel van "(schuld)preventie, schuldhulpverlening, (inkomens)ondersteuning, activering en samenwerking" (Nota minimabeleid, 2016: 5). In de nota wordt extra aandacht gevraagd voor jeugdige minima (zie meer hierover in paragraaf 2.4 beleidsontwikkelingen).

Inbedding minimabeleid in brede doel participatie

Het minimabeleid is een onderdeel van het brede participatiebeleid van de gemeente (zie figuur 1). Minimabeleid dient bij te dragen aan het bredere doel; "meedoen van mensen aan de samenleving, dat mensen uit hun moeilijke situatie komen en zelf de regie voor hun situatie (kunnen) blijven nemen" (Nota minimabeleid, 2016: 2).

FIGUUR 1: Doel van gemeente IJsselstein.

Bron: Nota minimabeleid 2016

Gemeentelijke visie ten aanzien van houding burger en taak gemeente

De gemeente vraagt inwoners zoveel mogelijk eigen verantwoordelijkheid te nemen en zelf de eerste stap te zetten bij financiële problemen; in de nota wordt gesproken van een inspanningsverplichting (Nota minimabeleid 2016: 2). De gemeente meent met deze benadering de (financiële) zelfredzaamheid te bevorderen. Het is volgens de gemeente IJsselstein haar taak om ervoor te zorgen dat inwoners weten hoe die eerste stap gezet moet worden en waar ze heen kunnen met vragen en voor hulp (Nota minimabeleid, 2016). Hiervoor zijn volgens de nota goede communicatie, samenwerking en doorverwijzing van belang. De gemeente geeft aan hiertoe “een sterk lokaal netwerk” te hebben ingericht om participatie te bevorderen. “Voor degene die het echt nodig hebben is er ondersteuning en een vangnet in de vorm van regelingen en voorzieningen” (Nota minimabeleid, 2016: 2).

Maatregelen

De gemeente zet twee type maatregelen in:

- Inkomensondersteuning (kwijschelding belastingen, collectieve zorgverzekering, schuldhulpverlening, individuele inkomenstoeslag, individuele bijzondere bijstand, administratie op orde)
- Het bevorderen van maatschappelijke, sportieve en culturele participatie (U-pas, maatschappelijke participatie, sport en cultuurbeoefening).

Om aanspraak te kunnen maken op de inkomensondersteuningsmaatregelen van de gemeente gelden twee inkomensgrenzen: de door de Rijksoverheid genormeerde grens van 110% van het sociaal minimum of de door gemeente vastgestelde grens van 125% van het sociaal minimum. Naast een inkomensgrens kennen sommige regelingen ook andere voorwaarden. Zowel de inhoud van de regelingen als de voorwaarden worden in paragraaf 2.3 toegelicht.

Voorgenomen acties

In de nota wordt naast de twee type maatregelen ook een uitvoeringsagenda gepresenteerd en worden actiepunten benoemd waarmee gereageerd wordt op de aanbevelingen uit het Rekenkameronderzoek uit 2014. De uitvoeringsagenda die in de nota is opgenomen heeft, zo stelt de gemeente als doel om de effectiviteit en het bereik van het beleid te verbeteren (idem: 2). Bij de uitvoering van deze agenda vervullen volgens de gemeente alle betrokken partijen een rol (Nota minimabeleid, 2016: 11).

De uitvoeringsagenda is tot stand gekomen op basis van speerpunten die zijn opgehaald uit gesprekken met uitvoerders van minimaregelingen en met minima zelf. Deze gesprekken zijn georganiseerd vanuit een raads werkgroep die is ingesteld naar aanleiding van het Rekenkameronderzoek uit 2014, waarin geconcludeerd werd dat communicatie met de raad en informatievoorziening onvoldoende was.

De uitvoeringsagenda bestaat uit vijf punten met daaraan gekoppelde concrete acties. De punten en bijbehorende acties uit de nota zijn hier omschreven zoals ze zijn gepresenteerd in de nota:

1) Bekendheid van regelingen vergroten

Acties:

- Betere voorlichting en communicatie richting klanten en intermediairs
- Toegankelijke sociale kaart
- Informatie makkelijk toegankelijk op websites
- Folders
- Regelmatig professionals en intermediairs informeren
- Instanties elkaars informatie verspreiden
- Voorlichting aan brede doelgroep

2) Het makkelijker en toegankelijker maken om gebruik te maken van voorzieningen

Acties:

- Snellere afhandeling aanvragen WIL
- Makkelijke aanvragen mogelijk maken (snelbalie)
- Proactief mensen wijzen op hun rechten en meer automatisch toekennen
- Hulp bij formulieren en aanvragen
- Formulieren screenen op duidelijkheid

3) Samenwerking tussen instanties verbeteren

Acties:

- Investeren in samenwerking instanties
- Bijeenkomsten organiseren met andere instanties
- Versterken samenwerking binnen sociaal team en jeugdteam

4) Vergroten van de aandacht van de minimaproblematiek

Acties:

- Aandacht voor pr en publiciteit minimaregelingen
- Agenderen binnen sociaal team en jeugdteam

5) Meer aandacht voor preventie

Acties:

- Voorlichting, cursussen
- Inzet ervaringsdeskundigen
- Vroegtijdige inzet proactief bij problemen

In paragraaf 2.5 wordt ingegaan wat er volgens de gemeente van de uitvoeringsagenda is gerealiseerd.

De nota bevat tenslotte ook een bijlage waarin wordt beschreven welke acties de gemeente neemt naar aanleiding van de aanbevelingen uit het rekenkameronderzoek van 2014 (Nota minimabeleid 2016: 15). Ook deze acties worden in paragraaf 2.5 besproken.

Hoewel de nota minimabeleid 'Meer doen voor wie minder heeft' dateert uit 2016, geeft de gemeente aan dat het nog wel een actueel stuk is, omdat veel regelingen nog hetzelfde zijn. Daarom is er volgens de gemeente op dit moment geen noodzaak om nieuw beleid te ontwikkelen.

2.2 Doelgroep minimabeleid: aandeel huishoudens en kenmerken

Aandeel mensen met een laag inkomen in de gemeente IJsselstein

De doelgroep voor het gemeentelijk minimabeleid wordt in de nota 'Meer doen voor wie minder heeft' gedefinieerd als "mensen met een laag inkomen beneden of rond het sociaal minimum" (Nota minimabeleid 2016: 4). Bij de voorwaarden voor regelingen worden hiertoe door de gemeente twee inkomensgrenzen gehanteerd, 110% en 125% van het sociaal minimum.

Begripsbepalingen:

Het **sociaal minimum** is een beleidsmatige grens, gebaseerd op het wettelijk bestaansminimum; de bijstandsuitkering en het AOW-pensioen.² In 2021 correspondeert het sociaal minimum voor gehuwden en gelijkgestelden met een brutobedrag van 1685 euro en voor alleenstaanden vanaf 21 jaar 1232 euro per maand.³

Inkomensgrens:

De gemeente IJsselstein hanteert in haar minimabeleid twee inkomensgrenzen. Dit zijn zowel de door de Rijksoverheid genormeerde grens van 110% van het sociaal minimum en door de gemeente genormeerde grens van 125% van het sociaal minimum.

Uit de nota van 2016 blijkt dat 7,9% van de huishoudens in de gemeente IJsselstein zich "op of onder de grens van het sociaal minimum" bevonden (Nota minimabeleid 2016: 2; cijfers uit de minimascan van 2015). Uit cijfers van het CBS blijkt dat het relatieve percentage huishoudens (dat wil zeggen ten opzichte van het totaal aantal huishoudens) met een laag inkomen (tenminste 1 jaar op 110% van het sociaal minimum) in IJsselstein over de periode 2016-2019 min of meer gelijk is gebleven. In 2016 was 7.2% en in 2019 was dat 7.1% van de huishoudens (zie voor meer informatie Tabel A in bijlage 1).

² <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen/sociaal-minimum>

³ <https://www.uwv.nl/particulieren/bedragen/detail/sociaal-minimum>

Doelgroep minimabeleid gemeente IJsselstein (bij benadering)

Het minimabeleid van de gemeente IJsselstein kent echter een bredere doelgroep dan alleen mensen met een laag inkomen (tenminste 1 jaar op 110% van het sociaal minimum). Ook mensen met inkomen van 125% van het sociaal minimum zijn mensen met een laag inkomen. In de regelingen van de gemeente wordt naast de 110% van het minimumloon voor sommige regelingen ook 125% van het minimumloon als inkomensgrens gehanteerd. Op basis van CBS-gegevens is geprobeerd de omvang de doelgroep in beeld te brengen. Daarbij moet wel opgemerkt worden dat het CBS geen cijfers beschikbaar stelt over mensen met een inkomen 125% van het sociaal minimumloon. Daarom is de analyse uitgevoerd aan de hand van het percentage huishouders dat minstens één jaar op 110% tot 130% van het minimumloon leeft. Dat betekent een mogelijk een lichte overschatting van de omvang van de doelgroep. Uit de analyse ontstaat het volgende beeld:

TABEL 2: Aantal particuliere huishoudens met lage inkomens in IJsselstein.

Aantal huishoudens (bij benadering) ⁴	2016	2017	2018	2019	Verschil 2016-2019
Totaal aantal huishoudens IJsselstein	14.132	14.218	14.359	14.363	231
110% sociaal minimum voor minstens 1 jaar	1.018	967	1.019	1.020	2
120% sociaal minimum voor minstens 1 jaar	1.371	1.336	1.378	1.364	-6
130% sociaal minimum voor minstens 1 jaar	1.724	1.678	1.709	1.666	-58

Bron: CBS en WSJG, eigen bewerking. De cijfers van 2019 zijn voorlopig.

- In 2019 waren er in de gemeente IJsselstein circa 1.020 tot 1.666 huishoudens die minstens één jaar een inkomen van 110% tot 130% van het sociaal minimumloon hadden (zie Tabel B in Bijlage 1 voor meer details).
- Het aantal huishoudens dat minstens één jaar een inkomen op 110% tot 130% van het sociaal minimumloon had, is over periode 2016 – 2019 licht gedaald.
- Uit de cijfers van het CBS blijkt verder dat het percentage dat minstens vier jaar op 110% tot 130% van het sociaal minimumloon leeft iets toeneemt (zie de Tabel A in Bijlage 1).
- In vergelijking met de provincie Utrecht en Nederland, is het aandeel huishoudens met een laag inkomen ten opzichte van het totaal aantal huishoudens in IJsselstein lager (zie de Tabel A in Bijlage 1).

Aantal kinderen in huishoudens met een laag inkomen

Volgens de methode die ook is gebruikt bij het aantal huishoudens kijken we nu naar het aantal kinderen in huishoudens met een laag inkomen, over de periode 2016-2019. Het gaat om kinderen jongeren dan 18 jaar. Tabel 3 laat zien dat het aantal kinderen in huishoudens met een inkomen rond het sociaal minimumloon is afgenomen over de periode 2016-2019. De tabel laat ook zien dat het totaal aantal kinderen gedaald is, maar relatief gezien minder hard (zie Tabel C in Bijlage 1 voor meer details).

⁴ De berekeningen zijn bij benadering, omdat het CBS op honderdtallen afrondt.

TABEL 3: Aantal kinderen in particuliere huishoudens met lage inkomens in IJsselstein.

Aantal kinderen (bij benadering)	2016	2017	2018	2019	Vershil 2016-2019
Aantal kinderen IJsselstein	8.384	8.297	8.195	7.991	-393
110% sociaal minimum voor minstens 1 jaar	537	498	475	463	-73
120% sociaal minimum voor minstens 1 jaar	679	622	615	607	-72
130% sociaal minimum voor minstens 1 jaar	805	763	729	695	-110

Bron: CBS en WSJG, eigen bewerking. De cijfers van 2019 zijn voorlopig.

Kenmerken van de doelgroep

IJsselsteinse huishoudens bestaande uit eenpersoonshuishoudens of eenoudergezinnen, huishoudens die een inkomen ontvangen uit sociale voorzieningen of een arbeidsongeschiktheidsuitkering, en huishoudens met een hoofdkostwinnaar van een zogenaamde niet-Westerse migratieachtergrond leven relatief vaker in armoede dan huishoudens met andere achtergrondkenmerken (zie Tabel D-H in Bijlage 1 voor meer details).

2.3 Organisatie van de uitvoering van gemeentelijk minimabeleid

De gemeente IJsselstein wil de taken op het gebied van werk en inkomen, WMO en ondersteuning, en jeugdhulp integraal oppakken (Nota minimabeleid, 2016: 5). Het sociaal team en jeugdteam van de gemeente ondersteunen inwoners; ze signaleren problemen vroegtijdig en formuleren een aanpak op maat (idem: 3).

De uitvoering van de minimaregelingen is door gemeente belegd bij Werk en Inkomen Lekstroom (WIL) (Nota minimabeleid, 2016). Dit is vastgelegd in een verordening. Het gaat om de bijzondere bijstand, collectieve zorgverzekering, individuele inkomensondersteuning en schuldhulpverlening.

De participatie bevorderende maatregelen, U-pas en - per 2018 - de materiële ondersteuning voor schoolkinderen, worden respectievelijk door U-pas en Stichting Leergeld uitgevoerd. Voor de materiële ondersteuning van schoolkinderen als het gaat om zwemles, of de aanschaf van een fiets of computer draagt de gemeente vaste bedragen per onderdeel bij. Stichting Leergeld is het aanspreekpunt voor een aantal regelingen voor de jeugd, maar werkt samen met het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds (Nota minimabeleid, 2016). Inwoners die gebruik maken van de regelingen bij WIL ontvangen ook meteen een U-pas.

Naast inkomensondersteunende regelingen en participatie bevorderende maatregelen zet het minimabeleid ook in op preventieve activiteiten. In de nota uit 2016 wordt het project 'Financiën op Orde' genoemd, dat uitgevoerd wordt door Stichting Pulse en waarbij inwoners hulp krijgen bij hun administratie. Daarnaast is er de aanpak Vroeg eropaf. Door het vroegtijdig aanbieden van ondersteuning wordt beoogd de problemen niet te laten verergeren (uit Integraal Beleidsplan in AEF, Maximaal voor Jeugd, 2017).⁵ Dit project is een samenwerking tussen woningbouwcorporaties, WIL, Pulse, het gemeentelijke sociaal team en het gemeentelijke jeugdteam. Zij hebben in een convenant hun werkafspraken vastgelegd.

⁵ Als er betalingsachterstanden worden opgemerkt door de woningbouwcorporaties, wordt door een WIL-generalist, iemand van het sociaal team of door de woningbouwcorporatie een huisbezoek gedaan. Er wordt een betalingsregeling met de woningbouwcorporatie afgesproken. Als de financiële problemen substantieel zijn, gaat WIL of het sociaal team aan de slag. (Werkafspraken Vroeg Eropaf, 2016)

Particuliere regelingen van particuliere organisaties vallen buiten het gemeentelijk beleid maar worden volgens de nota wel “in faciliterende zin, in de vorm van ambassadeurschap” ondersteund (Nota minimabeleid 2016, 8). Deze regelingen zijn wel opgenomen in de nota.

Sinds 2018 is op initiatief van Stichting Pulse een armoedeoverleg opgericht in IJsselstein. Het doel is om partners die gezamenlijk het minimabeleid in IJsselstein vormgeven samen te brengen en kennis te delen (Pulse, Financiën Op Orde, 2019). Dit armoedeoverleg vindt drie keer per jaar plaats. Aan het overleg nemen Stichting Pulse, gemeente IJsselstein, Stichting Leergeld, Vluchtelingenwerk, SUN, DOIJ (Diaconaal Overleg IJsselstein) en de Caritas deel (Jaarverslag Caritas, 2019).

In onderstaande tabel 4 is per categorie (inkomensondersteuning, participatiebevordering of preventie) de gemeentelijke minimamaatregel een toelichting gegeven over de inhoud van de maatregel, de voorwaarden voor gebruik en wie de uitvoerende partij is. In bijlage 2 zijn meer details over de gemeentelijke en particuliere regelingen te vinden.

TABEL 4: Overzicht huidige gemeentelijke voorzieningen voor minima in IJsselstein

Voorzieningen	Toelichting	Voorwaarden	Uitvoerende partij
Inkomensondersteunende maatregel			
Individuele bijzondere bijstand	Werkelijke kosten van bijvoorbeeld woontoeslag, duurzame gebruiksgoederen, eerste inrichtingskosten, schoolkosten kunnen worden vergoed. Alleen noodzakelijke kosten worden vergoed, waar geen andere regelingen voor zijn. Kan ook in de vorm van lening.	110% van sociaal minimum, maar maatwerk. Wordt gekeken naar de individuele situatie.	WIL
Individuele inkomstenstoeslag	Per kalenderjaar eenmalig een bedrag gelijk aan 40% van netto maandelijkse bijstandsnorm.	Voor inwoners van 18-65 jaar oud, geen zicht op inkomensverbetering, al 3 jaar of langer een inkomen tot 110% van het sociaal minimum. Specifiek rekening houdend met 1 ouder gezinnen	WIL
Kwijtschelding gemeentelijke belastingen	Kwijtschelding belasting afvalstoffenheffing, rioolrecht, onroerende zaken belasting.	Alle huishoudens met inkomen op minimumniveau. Op basis van persoonlijke situatie ook eventueel als het er net boven zit.	BSR

Voorzieningen	Toelichting	Voorwaarden	Uitvoerende partij
Collectieve zorgverzekering minima	Korting op premie van basis en aanvullende verzekering. Ook een uitgebreide dekking mogelijk voor specifieke zorgkosten. In 2014 verruimd van 110% naar 125% van het sociaal minimum.	125% van het sociaal minimum, gericht op inwoners met hoge zorgkosten.	WIL
Gemeentelijke schuldhulpverlening			WIL
Participatie bevorderende maatregel			
U-pas	Kortingspas, per leeftijd verschilt het te besteden bedrag. Vanaf 17 jaar: sportieve en culturele activiteiten, bibliotheekabonnement, maaltijden bij eettafels. Tot 17 jaar: contributie sportvereniging, culturele activiteiten, zwemlessen, door school georganiseerde activiteiten, bibliotheekabonnement. Door de raad in 2013 verruimd naar 125%.	125% van het sociaal minimum	U-pas
Bijdrage materiële ondersteuning schoolkinderen Stichting Leergeld	Materiële ondersteuning fiets, computer en zwemdiploma	Schoolgaande kinderen uit minimagezinnen (4-18 jaar). Hulp is waarschijnlijk bij een inkomen van 125% van het sociaal, maar het is maatwerk. ⁶	Stichting Leergeld
Preventie/Ondersteuning			
Financiën op Orde	Gesubsidieerd project en inmiddels ingebed in regulier beleid. Ondersteuning bij administratie. Helpen met budgetteren, vrijwilliger adviseert en ondersteunt.		Pulse
Financiële hulp	Sun verleent financiële hulp aan mensen die in een urgente noodsituatie verkeren en niet in aanmerkingen komen voor voorliggende voorzieningen		Sun

⁶ <https://www.leergeldijsselstein.nl/werkwijze>

2.4 Beleidsontwikkelingen

In dit deel zijn in chronologische volgorde beleidsontwikkelingen uit de periode 2016-2020 die van invloed zijn op het minimabeleid beschreven.

Aanpassing 1: Aanvullende regelingen jeugdige minima

Op basis van onderzoek in opdracht van de gemeente IJsselstein naar het bereik van jongeren uit minimagezinnen binnen het minimabeleid is door adviesbureau AEF geadviseerd om het aanbod van voorzieningen en regelingen aan te passen, toegankelijkheid en communicatie rondom regelingen te faciliteren en de gemeente de regie te laten nemen in de samenwerking met partners. AEF adviseerde de gemeente om de jaarlijkse Klijsma-gelden (gelden die vanuit het Rijk naar gemeenten gaan ten behoeve van kinderen die in armoede opgroeien) in te zetten voor de regelingen voor jeugdige minima van Stichting Leergeld, het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds (AEF, Maximaal voor jeugd, 2017).

In 2018 is een raadgevoorstel betreffende minimaregelingen voor de jeugd voorgelegd (Regelingen jeugdige minima, 2018). Vervolgens zijn de volgende regelingen via de inzet van de Klijsma-gelden doorgevoerd:

- Het gemeentelijk 'Kindpakket', bestaande uit de regelingen gericht op jeugd uit minimagezinnen, is uitgebreid met een fietsregeling, computerregeling en zwemdiplomaregeling (Regelingen jeugdige minima, 2018). Stichting Leergeld is de uitvoerende samenwerkingspartner voor wat betreft deze drie regelingen. De gemeente IJsselstein en Stichting Leergeld hebben hiertoe een dienstverleningsovereenkomst afgesloten (Dienstverleningsovereenkomst stichting Leergeld en Gemeente IJsselstein, 2018). De werkwijze van Stichting Leergeld is als volgt: Stichting Leergeld gaat op huisbezoek en stelt vast wat nodig is. De gemeentelijke bijdrage voor de fietsregeling is 200 euro en voor de computerregeling 550 euro. De zwemdiplomaregeling wordt deels betaald vanuit de U-pas en aangevuld door de gemeente (Regelingen jeugdige minima, 2018).
- Daarnaast is er besloten om een bijdrage te leveren aan een aantal activiteiten. Het project Petje Af, onderdeel van project IJsselveld-Oost, richt zich op talentontwikkeling en het inspireren van kinderen in de leeftijd van 10 tot 14 jaar uit achterstandsbuurten, veelal kinderen uit minimagezinnen. Dit project krijgt financiële ondersteuning vanuit de Klijsma-gelden voor de jaren 2019-2021 (Regelingen jeugdige minima, 2018).
- Ook heeft de gemeente besloten in 2018 financieel bij te dragen aan het stimuleren van sportdeelname, door middel van het lokaal aanbieden van een project om jongeren uit minimagezinnen tot 21 jaar te laten sporten. Hiervoor sluit de gemeente aan bij de landelijke subsidieregeling Sportimpuls (Regelingen jeugdige minima, 2018).

Aanpassing 2: Beleidsregels bijzondere bijstand

In januari 2018 zijn beleidsregels bijzondere bijstand herijkt. In bijlage 2 wordt deze regeling bijzondere bijstand, uitgevoerd door WIL, toegelicht.

Aanpassing 3: Collectieve zorgverzekering

In april 2019 bracht de cliëntenraad van WIL een advies uit aan de gemeente over de collectieve zorgverzekering. In het advies vragen zij de gemeente te kijken naar de mogelijkheden om het eigen risico te herverzekeren, om de verzekeringspremie in te houden van de uitkering van uitkeringsgerechtigden en om de inkomensgrens aan te passen naar minimaal 130% tot 150% van het sociaal minimum. (Cliëntenraad WIL, Ongevraagd advies collectieve zorgverzekering vanaf 2020, 2019). Een deel van dit advies is overgenomen in een raadsbesluit.

De gemeente IJsselstein besluit vast te houden aan de inkomensgrens van 125% van het sociaal minimum (Raadsbesluit collectieve zorgverzekering 3 oktober 2019 op raadsvoorstel 728190). Vanaf 2020 wordt de nieuwe zorgverzekeraar VGZ (voorheen Menzis). De gemeentelijke bijdrage aan de premie van de aanvullende zorgverzekering bedraagt 25 euro per maand. Hierdoor zal 87% van de inwoners die gebruik maakten van de collectieve zorgverzekering een lagere premie hebben met de nieuwe collectieve zorgverzekering vanuit VGZ. Getracht is om het beleid zoveel mogelijk hetzelfde te houden, zodat de inwoners die gebruik maakten van de collectieve zorgverzekering niet méér hoeven te gaan betalen voor hun zorgverzekering. Bij de contractpartner VGZ is het vanaf 2020 ook mogelijk voor inwoners om het eigen risico te verzekeren. Hiermee is invulling gegeven aan de wens van de cliëntenraad. Deze overeenkomst is gesloten voor de periode 2020-2022.

Koers sociaal domein 2020-2022

In een raadsvoorstel van november 2019 is door de gemeente het document Koers sociaal domein 2020-2022 gepresenteerd, dat dient als “inspirerend en richtinggevend kader voor inwoners, partners en gemeente voor de ontwikkeling van het sociaal domein in de komende jaren” (Raadsvoorstel, 5 november 2019). De missie van deze koers is dat alle inwoners kunnen meedoen (Koers Sociaal Domein 2020-2022). Vanuit vier bouwstenen 1) voorkomen, 2) samen, 3) dichtbij en 4) verantwoordelijk wil de gemeente samen met partners en professionals en inwoners werken aan 9 opgaven. De minimaregelingen maken ook deel uit van de koers. De reeds bestaande projecten uit het minimabeleid, Financiën op Orde en Vroeg eropaf zijn onderdeel van de bouwstenen.

2.5 Gerealiseerde punten uit uitvoeringsagenda en aanbevelingen Rekenkameronderzoek

In deze paragraaf presenteren we wat volgens de gemeente is gerealiseerd van de uitvoeringsagenda uit de nota minimabeleid en de aanbevelingen uit het Rekenkameronderzoek van 2014.

Uitvoeringsagenda

In de uitvoeringsagenda zijn speerpunten geformuleerd:

- a) de bekendheid van regelingen vergroten;
- b) het makkelijker en toegankelijker maken om gebruik te maken van voorzieningen;
- c) samenwerking tussen instanties verbeteren;

- d) vergroten van de aandacht van de minimaproblematiek;
- e) meer aandacht voor preventie.

Uit communicatie met de gemeente blijkt dat het verbeteren van de samenwerking tussen instanties, het toegankelijk maken van regelingen en meer aandacht voor preventie het meest zijn opgepakt. Het vergroten van de aandacht voor de minimaproblematiek is niet gerealiseerd, maar hiervoor waren wel ideeën. Het ging om de maatschappelijke aandacht binnen de lokale samenleving. De toegankelijkheid is aangepakt door communicatie op een taalniveau aan te bieden dat ook door minder geletterden goed begrepen kan worden. Regelingen kunnen digitaal worden aangevraagd en mensen die niet digitaal vaardig zijn kunnen daarbij ondersteund worden.

De toegang tot schuldhulpverlening is vereenvoudigd; onder meer door een startgesprek zonder voorwaarden of aanleveren van gegevens vooraf, zo stelt de gemeente. Ook voor de U-pas zijn afspraken gemaakt voor betere communicatie met inwoners. Klanten van WIL worden tegenwoordig automatisch gewezen op regelingen waarvoor ze in aanmerking komen, dit geldt ook voor Tozo-aanvragers. Inkomensconsulenten van WIL houden spreekuur bij de Voedselbank.

Wat betreft het stimuleren van het gebruik van voorzieningen noemt de gemeente IJsselstein dat een gemeentelijke digitale sociale kaart van het sociaal domein is opgezet en informatie op de website van WIL en van de gemeente is verbeterd. WIL geeft het blad Daadkracht uit voor mensen met een bijstandsuitkering om mensen te informeren vanuit het inwonersperspectief. WIL is de afgelopen jaren actief gaan inzetten op het overgaan van de systeemwereld naar de leefwereldaanpak (WIL, Jaarverslag 2017 en 2018). Dit betekent onder meer kijken naar wat inwoners echt nodig hebben. Zo komt er steeds meer oog voor een maatgerichte integrale aanpak. Ook worden mensen actief gewezen op regelingen; inwoners met een laag inkomen en een hoge zorgvraag worden bijvoorbeeld gewezen op de collectieve zorgverzekering. Om bekendheid van de regelingen bij professionals te stimuleren zijn inkomensconsulenten van WIL gekoppeld aan het Sociaal Team en worden overleggen tussen organisaties georganiseerd. Volgens de nota minimabeleid werd voor maart 2017 een evaluatie van de uitvoeringsagenda gepland. Deze evaluatie heeft niet plaatsgevonden.

Aanbevelingen rekenkameronderzoek 2014

In de nota minimabeleid 2016 heeft de gemeente per aanbeveling uit het Rekenkameronderzoek een reactie opgenomen. In onderstaande tabel is de reactie zoals deze is weergegeven in de nota weergegeven.

TABEL 5: Overzicht aanbevelingen rekenkamercommissie en reactie gemeente

	Aanbeveling rekenkamercommissie	Reactie gemeente in Nota minimabeleid 2016
1.	Besteedt meer aandacht aan de voorlichting en communicatie om de doelgroep te bereiken.	Met WIL en anderen betrokkenen zijn hier stappen in gezet. Ook het traject van de werkgroep minima is hier onderdeel van.
2.	Doe nader onderzoek naar het (gebruik) van de minimavoorzieningen.	We hebben beter zicht gekregen op het gebruik van minimaregelingen. De informatievoorziening vanuit WIL is aanzienlijk verbeterd. Ook worden en kwalitatieve

	Aanbeveling rekenkamercommissie	Reactie gemeente in Nota minimabeleid 2016
		klanttevredenheid onderzoeken gehouden (U-pas, en minimaregelingen WIL).
3.	Bij herijking van beleid kan gedacht worden aan: a) Aanpassen van de inkomensgrens van de langdurigheidstoelage van naar 110%. b) Specifieke voorzieningen voor chronisch zieken en bejaarden ter compensatie van het afschaffen van de Wet tegemoetkoming chronisch zieken. c) Aansluiting bij het bestaande initiatieven voor de jeugd.	a) Hier is reeds door raad toe besloten. b) Hier is reeds door de raad toe besloten, besloten is ter compensatie de collectieve zorgverzekering voor minima uit te breiden. c) De samenwerking en afstemming tussen U-pas, Jeugdcultuurfonds, Jeugdsportfonds en stichting leergeld is sterk verbeterd.
4.	Wijs mensen die gebruik maken van WMO-voorzieningen op minimaregelingen.	Door het aanhaken van de WIL inkomensgeneralisten aan het sociaal team is de bekendheid bij alle teamleden over minimaregeling enorm toegenomen. Dit heeft ertoe geleid dat meer mensen zijn geweest op het de mogelijkheden van minimaregelingen, en tot een groter gebruik.
5.	Rapporteer jaarlijks bij de jaarrekening over het minimabeleid zodat het bereik en het gebruik van de verschillende voorzieningen kan worden gemonitord.	Via de gemeentelijke P&C cyclus (de jaarrekening) maar ook via de rapportages van WIL wordt regelmatig gerapporteerd over het minimabeleid.
6.	Informeert de raad over de gevolgen voor het minimabeleid nu de uitvoering maar ook het beleid is overgedragen aan de WIL. Hierdoor ontstaat het risico dat tot harmonisatie van beleid wordt gekomen zonder dat de gemeenteraad hierop invloed heeft.	Het college heeft de raad hierover geïnformeerd. Namelijk dat het minimabeleid niet is overgedragen aan WIL en dat er dus geen risico is dat er zonder tussenkomst van de raad geharmoniseerd wordt.

Uit de tabel blijkt dat een aantal punten is opgenomen als speerpunt van de uitvoeringsagenda uit 2016. Een andere aanbeveling van de rekenkamer die ging over een onderzoek naar het niet-gebruik is opgepakt door onderzoek te doen naar behoeften en voorzieningen voor jeugdige minima. Daarnaast is er geen recent klanttevredenheidsonderzoek van WIL beschikbaar wat niet aansluit op de onder 2 geformuleerde reactie.

2.6 Gebruik van de minimaregelingen

In deze paragraaf bespreken we het gebruik van gemeentelijke minimaregelingen aan de hand van een overzicht van het aantal gebruikers in de periode 2016-2020 (zie tabel 6). Dit overzicht is gebaseerd op de door de instanties aangeleverde informatie.

Om uitspraken te kunnen doen over het bereik worden in tabel 5 eerst het aantal volwassenen en kinderen die in aanmerking zouden komen voor minimaregelingen over de periode 2016-

2019 weergegeven. Omdat het CBS niet de grens van 125% van het sociaal minimum aanhoudt, zijn de grenzen 120% en 130% weergegeven in de tabel (zie ook paragraaf 2.2).

TABEL 6: Doelgroep minimaregelingen (bij benadering)

IJsselstein		2016	2017	2018	2019	Vershil 2016-2019
110% sociaal minimum voor minstens 1 jaar	Aantal volwassenen	1.270	1.212	1.309	1.279	9
	Aantal kinderen	537	498	475	463	-74
	Totaal	1.807	1.710	1.784	1.742	-65
120% sociaal minimum voor minstens 1 jaar	Aantal volwassenen	1.742	1.704	1.786	1.784	42
	Aantal kinderen	679	622	615	607	-72
	Totaal	2.421	2.326	2.401	2.391	-30
130% sociaal minimum voor minstens 1 jaar	Aantal volwassenen	2.264	2.179	2.221	2.174	-90
	Aantal kinderen	805	763	729	695	-110
	Totaal	3.069	2.942	2.950	2.869	-200

Bron: CBS, WSJG, eigen bewerking.

Het gebruik en het bereik is per regeling uitgewerkt. Daarnaast is per gemeentelijke minimaregeling een schatting gegeven van het bereik. In de onderstaande tabel is het resultaat weergegeven. In sommige gevallen is het niet mogelijk om uitspraken te doen over het bereik, vanwege gebrek aan data. In tabel A in bijlage 3 is per regeling aangegeven op welke manier een uitspraak over het bereik kan worden gegeven. Na de tabel is een toelichting gegeven per regeling.

TABEL 7: Gebruik en aanvragen gemeentelijke minimaregelingen in de periode 2016-2020

		2016	2017	2018	2019	2020
Bijzondere bijstand	Toekenningen in het jaar op basis van aantal besluiten in het betreffende jaar	228 van 325 ¹	246 van 341 ¹	224 van 280 ¹	133 van 206 ¹	160 van 193 ¹
	% toekenningen in jaar	70%	72%	80%	65%	83%
	Aantal nieuwe aanvragen in het betreffende jaar	362 ¹	340 ¹	267 ¹	210 ¹	252 ¹
	Geschat bereik op basis van aantal aanvragen in betreffend jaar	29%	28%	20%	16%	Kan niet berekend worden
Individuele inkomens toeslag	Toekenningen in het jaar op basis van aantal besluiten in het betreffende jaar	228 van 277 ¹	294 van 345 ¹	293 van 345 ¹	361 van 421 ¹	295 van 320 ¹

		2016	2017	2018	2019	2020
	% toekenningen in jaar	82%	85%	85%	86%	92%
	Aantal nieuwe aanvragen in het betreffende jaar	306 ¹	327 ¹	363 ¹	405 ¹	384 ¹
Collectieve zorgverzekering	Aantal deelnemers >18 jaar	780 ²	820 ²	843 ⁴	834 ⁴	718 ⁴
	Aantal deelnemers <18 jaar	Niet bekend	Niet bekend	322 ⁴	323 ⁴	298 ⁴
	Bereik	36% ⁵	38% ³	47% ³	46% ³	41% ³
Schuldhelpverlening	Gestarte dossiers in het jaar	131 ¹	100 ¹	99 ¹	155 ¹	89 ¹
	Actieve dossiers ultimo jaar	155 ¹	153 ¹	164 ¹	152 ¹	122 ¹
Kwijtscheldingen belasting	Aantal	656 ²	754 ⁶	672 ⁶	660 ⁶	Niet bekend
Financiën op Orde	Aantal contacten		224 ⁷	361 ⁷	342 ⁷	

¹ Aangeleverd door WIL, aantallen zijn gemeten op 4-3-2020.

² Kengetallen en KPI's minimaregelingen (2017)

³ Rapportage 3^e kwartaal 2020 WIL

⁴ Evaluatierapport Gemeentepolis 2020

⁵ Rapportage 4^e kwartaal 2019 WIL

⁶ Cijfers verstrekt door gemeente IJsselstein, aangeleverd door WIL.

⁷ Cijfers Financiën op Orde 2017-2018-2019

Bijzondere bijstand

In tabel 7 is zowel het aantal toekenningen van regelingen in het jaar opgenomen (dit gaat over het aantal dossiers waar een besluit over is genomen), als het aantal aanvragen dat in het betreffende jaar is binnengekomen. Het percentage toekenningen van aanvragen in het jaar geeft inzicht in hoe vaak inwoners daadwerkelijk gebruik mogen maken van een regeling.

- Het aantal aanvragen bijzondere bijstand is over de periode 2016-2020 iets gedaald; WIL wijst hiervoor economische vooruitgang aan als mogelijke verklaring (WIL, mailwisseling 13 april 2021), maar hier is geen onderzoek naar gedaan. Het aantal toekenningen afgezet tegen het aantal besluiten dat is genomen over de jaren 2016-2020 is gedaald. Er is geen onderzoek gedaan naar de verklaring hiervoor.
- Het bereik is geschat op basis van het aantal aanvragen dat elk jaar is binnengekomen. Dit geeft aan hoeveel inwoners de weg naar de regeling heeft gevonden. In tabel 6 is de schatting van het bereik gegeven. Het bereik is gedaald over de periode 2016-2019.

Individuele inkomenstoelage

Het aantal aanvragen en toekenningen per jaar voor de individuele inkomenstoelage is geleidelijk gestegen. Op basis van de ons beschikbaar gestelde documenten is hier niet direct een verklaring voor aan te wijzen. Het is voor de individuele inkomenstoelage niet aan te geven wat het bereik is, omdat er meerdere eisen (zie voor de eisen om in aanmerking te komen voor de regeling tabel A in bijlage 3) zijn waar een inwoners aan moet voldoen om hier

aanspraak op te maken. Hierdoor kan de omvang van de potentiële gebruikers niet precies bepaald worden.

Collectieve zorgverzekering

Uit tabel 6 wordt duidelijk dat er het meest gebruik gemaakt wordt van de collectieve zorgverzekering, met uitzondering van de U-pas waar nog meer inwoners gebruik van maken. Dit is te verwachten aangezien de inkomensgrens voor deze regelingen hoger ligt (125%) dan bij andere regelingen. In Tabel 6 wordt ook het bereik van de collectieve zorgverzekering gegeven, deze gegevens zijn afkomstig uit geleverde documenten. Het bereik is groot en hoger dan landelijk (BS&F, Evaluatierapport Gemeentepolis 2020; gebaseerd op de minimascan van Stimulanz uit 2019). De minimascan van Stimulanz maakt een prognose van het aantal minima in IJsselstein op basis van een aantal kenmerken. Om het bereik van de collectieve zorgverzekering te bepalen is door Stimulanz de grens 125% van het sociaal minimum aangehouden.

Schuldhelpverlening

Wat betreft schuldhelpverlening is het aantal gestarte dossiers wisselend per jaar. Het aantal actieve dossiers ultimo jaar is vrij gelijk gebleven. Om een beeld te krijgen van het aantal schuldhelpverleningstrajecten die worden doorgezet, is contact gezocht met WIL. Van de 62 aanmeldingen en aanvragen voor schuldhelpverlening in 2020 in IJsselstein, zijn er 10 afgesloten omdat de klant niet aan de voorwaarden voldeed (data uit mailwisseling met WIL, 5 maart 2021). Zoals aangegeven in tabel A in bijlage 3 kunnen we geen uitspraken doen over het bereik, omdat er geen gegevens zijn over de doelgroep.

Kwijtscheldingen gemeentelijke belastingen

De kwijtscheldingen van de gemeentelijke belastingen wordt voor de gemeente IJsselstein uitgevoerd door Belasting Samenwerking Rivierenland (BSR).⁷ Het aantal kwijtscheldingen is over de periode 2016-2019 vrij stabiel gebleven. Voor 2020 zijn de gegevens nog niet bekend. Het bereik kan niet worden berekend (tabel A in bijlage 3).

Financiën op Orde

In tabel 7 is te zien hoeveel contacten er binnen de administratieve ondersteuningsdienst Financiën op Orde zijn geweest per jaar. Dit aantal is van 2017 naar 2018 gestegen, waar het vervolgens in 2019 weer iets is gedaald. Het bereik is niet te berekenen, omdat de doelgroep niet bekend is.

U-pas

Voor de U-pas zijn ook – zij het beperkt - leeftijdsspecifieke cijfers van het gebruik beschikbaar (zie tabel 8). Deze cijfers laten zien dat in alle leeftijdscategorieën gebruik gemaakt wordt van de kortingspas. De cijfers voor 2020-2021 zijn nog niet compleet en waren ten tijde van de oplevering van dit rapport voorlopig, maar gekeken over de periode 2016-2019 is te zien dat jaarlijks het aantal inwoners met een U-pas stijgt. Voor 2018 zijn geen gegevens aangeleverd. Voor 2019 is het geschatte bereik tussen de 77% en de 92%, zie uitleg over berekening in tabel A in bijlage 3. Voor de jaren 2016 en 2017 ligt het geschatte bereik tussen de 67-85% en 78-99% respectievelijk.

⁷ https://www.ijsselstein.nl/Onderwerpen/Wonen_en_woonomgeving/Kwijtschelding

TABEL 8: Overzicht gebruik U-Pas per pasjaar (Pasjaar loopt van 1 juli tot 30 juni)

	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021 tot maart
0 t/m 3 jaar				109	100
4 t/m 11 jaar				312	348
12 t/m 17 jaar				271	282
18 t/m AOW leeftijd				1511 ⁴	1184
AOW +					239
Totaal	2048 ¹	2305 ¹		2202 ²	2153 ³

Bronnen:

¹ Kengetallen en KPI's minimaregelingen.

² Aangeleverd door de gemeente, via mailwisseling 14-4-2021.

³ Aangeleverd door de gemeente, via mailwisseling 14-4-2021. Voorlopige cijfers tot maart.

⁴ Geen uitsplitsing tussen 18+ t/m AOW leeftijd en AOW +.

Gebruik regelingen Stichting Leergeld

Gezinnen met kinderen kunnen bij Stichting Leergeld terecht voor materiële en/of financiële steun voor culturele activiteiten, sport, onderwijs en welzijn. In tabel 9 is het aantal unieke gezinnen en het aantal unieke kinderen dat gebruik maakt van regelingen binnen de domeinen cultuur, onderwijs, sport en welzijn opgenomen. Kinderen kunnen in een jaar steun krijgen binnen verschillende domeinen, hierdoor tellen de cijfers niet op tot een totaal. In totaal hebben in 2019 364 kinderen gebruik gemaakt van verschillende regelingen van Stichting Leergeld (zie tabel 9). Deze kinderen komen uit 228 verschillende gezinnen, hieruit blijkt dat broertjes en zusjes binnen 1 gezin gebruik maken van st. Leergeld. In 2018 werden 391 kinderen uit 239 gezinnen geholpen (Stichting Leergeld IJsselstein, jaarverslag 2019). Hierover hebben we echter geen gedetailleerde informatie tot onze beschikking, waardoor dit niet in de tabel is gezet.

De gemeente draagt financieel bij aan de regelingen rondom computers, fietsen en het zwemdiploma (in tabel 9 gemarkeerd). 175 kinderen hebben gebruik gemaakt van de zwemlesregeling, 68 van de computerregeling en 84 van de fietsregeling in 2019.

TABEL 9: Overzicht gebruik regelingen Stichting Leergeld in 2019

Stichting Leergeld 2019		Unieke gezinnen met toegewezen aanvragen	Unieke kinderen met toegewezen aanvragen
Cultuur	Totaal cultuur	16	21
Onderwijs	Zwemles	130	175
	Totaal Onderwijs	147	209
Sport	Totaal sport	82	105
Welzijn	Computer	62	68
	Fiets	67	84
	Totaal Welzijn	103	134
Totaal		228	364

Bron: Overzicht aanvragen Stichting Leergeld 2019

Gebruik particuliere regelingen

Naast de gemeentelijke regelingen maken inwoners van IJsselstein met een smalle beurs ook gebruik van voorzieningen die door particuliere instanties worden georganiseerd (zie tabel

10). De gegevens uit de ons aangeleverde jaarverslagen van de Voedselbank, SUN en Caritas geven enig inzicht in het gebruik van deze voorzieningen door minima. Het aantal aanvragen van Stichting Urgente Noden is gestegen tussen 2017 en 2019.

TABEL 10- Overzicht gebruik particuliere regelingen

	2017	2018	2019
Voedselbank: aantal uitgegeven voedselpakketten in jaar			1.219 ¹
Aantal aanvragen SUN	51 ²	56 ²	77 ²
Aantal aanvragen Caritas			39 ³

¹Jaarverslag voedselbank 2019

²Jaarverslag SUN 2019

³Jaarverslag Caritas 2019

2.7 Beantwoording onderzoeksvragen

Onderzoeksvraag 2: Hoe is het minimabeleid van de gemeente IJsselstein vormgegeven?

a. Welke ambities/doelstellingen heeft de gemeente IJsselstein op het gebied van minima en schuldhulpverlening?

In de nota 'Meer doen voor wie minder heeft' formuleert de gemeente IJsselstein het doel van het minimabeleid als "ervoor zorgen dat mensen genoeg te besteden hebben om in hun dagelijks bestaan te voorzien en maatschappelijk kunnen participeren" (Nota minimabeleid 2016: 2). Het minimabeleid past in het brede doel van participatie, maar in de nota wordt niet verder niet uitgelegd wat onder 'meedoen' wordt verstaan. Verwachtingen vanuit de gemeente zijn dat inwoners zelf de eerste stap zetten bij financiële problemen. De gemeente wil daarmee de zelfredzaamheid van inwoners vergroten. Het is volgens de gemeente IJsselstein haar taak om ervoor te zorgen dat inwoners weten hoe die eerste stap gezet moet worden en waar ze heen kunnen met vragen en voor hulp.

b. Welke initiatieven en welke maatregelen (inclusief afspraken met derden) heeft de gemeente om uitvoering te geven aan het minimabeleid?

Het minimabeleid zet in op inkomensondersteuning en het bevorderen van maatschappelijke, sportieve en culturele participatie. Om aanspraak te kunnen maken op de inkomensondersteuningsmaatregelen van de gemeente gelden twee inkomensgrenzen: de Rijksoverheid genormeerde grens van 110% van het sociaal minimum, als de door gemeente genormeerde grens van 125% van het sociaal minimum. Daarnaast zet het minimabeleid ook in op preventie. De inkomensondersteuningsmaatregelen zijn bijzondere bijstand, collectieve zorgverzekering, individuele inkomensondersteuning, schuldhulpverlening en kwijtschelding gemeentelijke belasting. Participatie bevorderende maatregelen zijn de U-pas en materiële ondersteuning voor schoolkinderen door Stichting Leergeld (sinds 2018). De preventieve maatregelen zijn de administratieve ondersteuningsdienst Financiën op Orde, uitgevoerd door Stichting Pulse en de aanpak 'Vroeg eropaf'.

c. Welke veranderingen in het armoedebeleid heeft de gemeente doorgevoerd?

In 2018 is inzet op jeugdige minima binnen het minimabeleid versterkt via de Klijsma-gelden door de financiële bijdrage van de gemeente aan de zwemles, fiets en computerregeling voor

schoolgaande kinderen via Stichting Leergeld. De gemeente heeft hiervoor een dienstverleningscontract met Stichting Leergeld afgesloten. De beleidsregels bijzondere bijstand zijn herijkt. Het minimabeleid is meer en meer onderdeel van participatiebeleid breed: Er is recentelijk een koers sociaal domein 2020-2022 vastgesteld. Preventieve projecten als Vroeg eropaf en Financiën op Orde horend bij het minimabeleid zijn onderdeel van de bouwstenen. Als het gaat om de uitvoeringspraktijk; uitvoeringsorganisatie WIL is in transformatie om te komen tot een dienstverlening waarin meer maatwerk richting minima mogelijk is.

Bevindingen over beleidskaders

- De gemeente IJsselstein heeft een beleidskader minimabeleid en kent een uitgebreide set aan minimavoorzieningen bestaande uit inkomen bevorderende en participatie bevorderende maatregelen
- Het minimabeleid maakt meer en meer onderdeel uit een breed participatiebeleid waarvoor recentelijk een koers is vastgesteld (Koers sociaal domein 2020-2022)
- Het huidige beleid leunt sterk op de gedachte van eigen initiatief en zelfredzaamheid

Onderzoeksvraag 3: Hoe vindt de beleidsuitvoering plaats?

a. Hoe is de uitvoering van het minimabeleid georganiseerd?

De gemeente pakt taken op het gebied van werk en inkomen, WMO, ondersteuning en jeugdhulp in samenhang op. Vanuit de gemeente is het sociaal team en het jeugdteam vanuit het sociaal domein aangehaakt bij het minimabeleid. De gemeente IJsselstein besteedt de uitvoering van de inkomensondersteunende maatregelen uit het minimabeleid uit aan Werk en Inkomen Lekstroom: bijzondere bijstand, collectieve zorgverzekering, individuele inkomensondersteuning en schuldhulpverlening. De kwijtschelding van gemeentelijke belastingen wordt uitgevoerd door BSR. Stichting Leergeld voert materiële ondersteuning voor schoolkinderen uit (sinds 2018). Stichting Pulse voert de preventieve administratieve ondersteuningsdienst Financiën op Orde uit.

b. Wat is het contact tussen de gemeente en diensten zoals welzijnsorganisaties aangaande deze doelgroep?

Een WIL-medewerker sluit aan bij het gemeentelijke sociaal team. Verder vindt er enkele malen per jaar een armoedeoverleg plaats waar de betrokken organisaties aansluiten. Stichting Pulse, gemeente IJsselstein, Stichting Leergeld, Vluchtelingenwerk, SUN, DOIJ (Diaconaal Overleg IJsselstein) en de Caritas sluiten hierbij aan.

Bevindingen over beleidsuitvoering

- De uitvoering van de inkomensondersteunende en participatie bevorderende maatregelen uit het minimabeleid en de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen zijn door de gemeente uitbesteed.
- De gemeente (het sociaal team en het jeugdteam) neemt deel aan het armoedeoverleg.

Onderzoeksvraag 4: Hoe doeltreffend is het minimabeleid van de gemeente IJsselstein?

Vanuit het hier voorliggende onderzoek kan niet voldoende onderbouwd een uitspraak gedaan worden over de doeltreffendheid van het minimabeleid, omdat de beschikbare data over de doelgroep onvoldoende specifiek is. Voor wat betreft de voorgenomen uitvoeringsagenda uit de nota minimabeleid is aan te geven welke acties er volgens de gemeente en uitvoerende organisaties zijn gerealiseerd. Over het effect van deze acties kunnen geen uitspraken worden gedaan.

De nota minimabeleid bevat geen kwantitatieve ambitie waardoor het gebruik niet afgezet kan worden tegen streefwaarden. De eerdere nota⁸ minimabeleid bevatte die wel. In de beantwoording van de onderzoeksvragen geven we inzicht in het gebruik in de periode 2016-2020 en waar mogelijk over het bereik. Als het gaat om doeltreffendheid in termen van klanttevredenheid, dan constateren we dat ook daar geen uitspraken kunnen doen. Dit vanwege het ontbreken van een recent klanttevredenheidsonderzoek van de meeste minimaregelingen, uitvoeringsinstantie WIL.

a. Welke punten uit de aanbevelingen van het Rekenkameronderzoek uit 2014 en de uitvoeringsagenda van het minimabeleid zijn gerealiseerd? En hoe?

De vijf speerpunten die door de gemeente IJsselstein in de **uitvoeringsagenda** zijn opgenomen hebben geresulteerd in de acties in de lijn van de nota minimabeleid. Volgens de nota werd voor maart 2017 een evaluatie van de uitvoeringsagenda gepland. Deze evaluatie heeft niet plaatsgevonden. Er is vanuit dit onderzoek geen zicht op de effecten van de uitvoering van de speerpunten en acties.

In de nota minimabeleid is een bijlage opgenomen waarin acties worden beschreven in lijn met de **aanbevelingen van het Rekenkameronderzoek** uit 2014. Een aantal punten is ook al opgenomen als speerpunt van de uitvoeringsagenda uit 2016. Alle punten zijn door de gemeente verwerkt. Er is vanuit dit onderzoek geen zicht op het effect van deze ingezette acties.

b. Hoe ziet het gebruik van inkomensondersteuning door minima eruit? En welke ontwikkelingen zien we in de periode 2016-2020?

Het aantal aanvragen **bijzondere bijstand** is over de periode 2016-2018 gedaald; WIL wijst hiervoor economische vooruitgang aan als mogelijke verklaring (WIL, mailwisseling 13 april 2021), maar hier is geen onderzoek naar gedaan. Vanaf 2018 tot 2020 is het aantal aanvragen per jaar vrij stabiel. Het aantal toekenningen afgezet tegen het aantal besluiten dat is genomen over de jaren 2016-2020 is gedaald. Er is geen onderzoek gedaan naar de verklaring hiervoor. Het geschatte bereik was in 2016 een stuk hoger dan in de jaren erna.

Het aantal aanvragen en toekenningen per jaar voor de **individuele inkomstenstoeslag** is geleidelijk gestegen. Op basis van de ons beschikbaar gestelde documenten is hier niet direct

⁸ De nota uit 2007 zoals genoemd in het vorige rekenkamer rapport op pagina 23: doelstelling om “10% meer minima te bereiken”.

een verklaring voor aan te wijzen. Het is voor de individuele inkomenstoelage niet aan te geven wat het bereik is.

Van alle inkomensondersteuningsmaatregelen wordt het meest gebruik gemaakt van de **collectieve zorgverzekering**. Dit is te verwachten aangezien de inkomensgrens voor deze regelingen hoger ligt (125%) dan bij andere regelingen. Het bereik is groot en hoger dan landelijk (BS&F, Evaluatierapport Gemeentepolis 2020; gebaseerd op de minimascan van Stimulansz uit 2019).

Het aantal **kwijtscheldingen van gemeentelijke belastingen** is over de periode 2016-2019 vrij stabiel gebleven. Het bereik kan niet worden berekend.

c. Hoe ziet het gebruik van participatiebevordering en schuldhulpverlening door minima in de periode 2016-2020 eruit?

Het aantal contacten bij de administratieve ondersteuningsdienst **Financiën op Orde** is van 2017 naar 2018 gestegen, waar het vervolgens in 2019 weer iets is gedaald. Het bereik is niet te berekenen, omdat de doelgroep niet bekend is.

Cijfers voor de **U-pas** laten zien dat in alle leeftijdscategorieën gebruik gemaakt wordt van de kortingspas. De cijfers over het jaar 2020-2021 zijn nog niet compleet en waren ten tijde van de oplevering van dit rapport voorlopig, maar gekeken over de periode 2016-2019 is te zien dat jaarlijks het aantal inwoners met een U-pas stijgt. Voor 2018 zijn geen gegevens aangeleverd. Voor 2019 is het geschatte bereik tussen de 77 en de 92%. Voor de jaren 2016 en 2017 ligt het geschatte bereik tussen de 67-85% en 78-99% respectievelijk.

In 2019 hebben 175 kinderen gebruik gemaakt van de zwemlesregeling, 68 van de computerregeling en 84 van de fietsregeling van **Stichting Leergeld** waar de gemeente financieel aan bijdraagt. Het bereik voor de zwemlesregeling ligt tussen de 25-29%, voor de computerregeling tussen de 10-11% en voor de fietsregeling tussen de 12-14%.

Het aantal gestarte dossiers **schuldhulpverlening** per jaar is wisselend in de periode 2016-2020. Het aantal actieve dossiers ultimo jaar is vrij gelijk gebleven. In 2020 zijn er 122 actieve dossiers en werden er 89 dossiers in dat jaar gestart. Er kunnen geen uitspraken gedaan worden over het bereik, omdat er geen gegevens zijn over de doelgroep.

Bevindingen over de doeltreffendheid

- De huidige nota minimabeleid biedt geen SMART- geformuleerde doelstellingen over bijvoorbeeld de doelgroep, het gebruik en bereik van de verschillende regelingen.
- De aanbevelingen van het Rekenkameronderzoek uit 2014 zijn door de gemeente verwerkt in acties. Het is niet duidelijk wat de effecten zijn van de ingezette acties.
- In algemene zin is het gebruik van de inkomensondersteuning door minima in de periode 2016-2019 stabiel gebleven. Dat geldt ook voor het kwijtschelden van gemeentelijke belastingen en het aantal gestarte dossiers bij de schuldhulpverlening. De bijzondere bijstand vormt hierop een uitzondering. Daar is aantal aanvragen over de periode 2016-2018 gedaald.
- Het gebruik van de U-pas stijgt sinds 2016 en het bereik is hoog (77% – 92% in 2019)

3. Armoede(beleid) in de dagelijkse praktijk: ervaringen van minima en organisaties

3.1 Leven in armoede: Ervaringsverhalen via vier persona

In deze paragraaf is het perspectief van minima zelf op armoede en op de ondersteuning die zij krijgen uitgewerkt. De persona's zijn gebaseerd op de verhalen van negen inwoners van IJsselstein over hun leven met een laag inkomen. De persona's zijn niet getoetst op representativiteit voor minima in IJsselstein. Per persona wordt een schets van de huishoudsituatie en inkomenssituatie gegeven, wordt beschreven hoe mensen met de situatie omgaan en welke impact armoede heeft. Daarnaast worden ook de ervaringen van mensen met instanties en mogelijke verbeterpunten besproken.

In de constructie van de persona is ervoor gekozen om een zo groot mogelijke diversiteit aan situaties en ervaringen mee te nemen. Tegelijkertijd komen via de verhalen uit de interviews ook patronen in beeld. Om de unieke verhalen en patronen te combineren op een manier die recht doet aan de situatie van mensen in IJsselstein zijn bij de constructie van de persona zijn ook de ervaringen van de professionals en vrijwilligers van de betrokken organisaties met minima meegenomen (voor meer details over de persona's zie ook de onderzoeksverantwoording).

Persona 1: Statushoudergezin met vier thuiswonende kinderen, veertigers, uit Syrië gevlucht voor de oorlog, huurwoning

Leefsituatie

“Sinds we statushouder zijn geworden in Nederland leven we van de bijstand. Doordat we nu drie jaar in IJsselstein wonen, kunnen we voor het eerst individuele inkomenstoelage aanvragen. In Syrië was ik ondernemer”, zegt de man. “Ik ben klaar met mijn inburgering, maar ik heb gezondheidsproblemen. In het voorjaar word ik geopereerd. Ik hoop op termijn in Nederland een eigen zaak te beginnen.” “We zijn dankbaar”, zegt de vrouw, “maar de financiële situatie zorgt voor spanning. Onze financiële situatie was zoveel beter in Syrië. We maken berekeningen wat we kunnen besteden, dan pakken we echt pen en papier erbij. Het is vooral vervelend voor de kinderen. Zij zien dat kinderen op school bepaalde spullen hebben en zij willen dat ook. Onze dochter wil graag dansen, maar op dit moment kunnen we dat niet betalen. Ik vind het ook jammer dat ik mijn universitaire studie niet heb kunnen afmaken. Hopelijk kan ik in Nederland nog wel werk op niveau krijgen.”

Ondersteuning

“We worden geholpen door Vluchtelingenwerk. Ook voor ons contact met WIL zijn we afhankelijk van Vluchtelingenwerk; we spreken de taal niet voldoende. We leven van de bijstand, maar dit is niet elke maand voldoende. Het is best wel frustrerend om te zien dat een gezin met vier kinderen dezelfde norm krijgt als een kleiner gezin. Via Stichting Leergeld hebben we twee fietsen en twee laptops gekregen voor de kinderen. Dat was heel snel geregeld. Wat voor ons onhandig is, is dat het vaak lang duurt voordat we weten waar we aan toe zijn. We zijn volledig afhankelijk van onze contacten met Vluchtelingenwerk, op een

andere manier komen we niet aan onze informatie. De individuele inkomenstoeslag hebben we bijvoorbeeld een maand geleden ingediend, maar het is ons niet duidelijk wanneer we iets horen. Ook de reiskostenvergoeding voor de schakelklas in Utrecht voor twee van onze kinderen moeten we jaarlijks aanvragen en dit duurt maanden. Hierdoor moeten we maandelijks 185 euro voorschieten, dat is heel veel geld als je van de bijstand leeft.”

Verbeterpunten gemeente IJsselstein

“Taal is een struikelblok voor ons, we hebben voor veel zaken een tolk nodig. Het zou ons erg helpen als we informatie over regelingen in onze eigen taal zouden hebben. Niet alleen over de regelingen van WIL, maar ook informatie over bijvoorbeeld Stichting Leergeld. De reiskostenvergoeding voor de schoolgaande kinderen moeten we jaarlijks aanvragen terwijl ze weten dat onze kinderen naar de schakelklas gaan. Dat zou toch niet iedere keer opnieuw moeten worden aangevraagd.”

Persona 2: Gezin met 2 thuiswonende kinderen, dertigers, huurwoning, kind met gezondheidsproblemen

Leefsituatie:

“We leven al van weinig geld sinds we op onszelf zijn gaan wonen”, zegt de vrouw. Beiden hebben een VMBO-diploma en hebben geen vervolgopleiding gedaan. “Ik verloor mijn baan en heb drie jaar thuisgezeten, mijn vrouw is toen meer gaan werken”, vertelt de man, “Nu heb ik weer werk en is mijn vrouw gestopt met werken om voor de kinderen te zorgen.” Een van de kinderen heeft gezondheidsproblemen, waar de vrouw mantelzorger voor is. Mogelijk wil ze gaan werken zodra het kind naar de middelbare school kan. “We leven van een weekbudget dat we voor onszelf opstellen. We fietsen om voor de aanbiedingen in de supermarkt. We hebben niet veel mensen om ons heen en houden niet van hulp vragen. Soms springt opa bij, zoals laatst toen we onverwacht hoge kosten hadden voor de beugel van onze zoon. In mijn hoofd is het soms chaos en ik heb wel zorgen”, zegt de vrouw, “maar we redden het wel. We wonen in een huurwoning en ontvangen huurtoeslag. De kinderen merken nog niet veel de van financiële situatie, uiteindelijk zorgen we er ook voor dat hen niks tekort komt. Via Stichting Kansarme Kinderen kan je een pakket met nieuwe kleren en schoenen aanvragen, maar dan moet je zelf verzendkosten van 7 euro betalen. Dat is eigenlijk te veel.”

Ondersteuning

“We maken gebruik van Stichting Leergeld en de U-pas. Toen mijn man geen werk had, hadden we ook contact met WIL”, zegt de vrouw. “Via Stichting Leergeld worden dingen heel snel geregeld. Na enkele dagen stonden ze voor de deur met een laptop voor mijn zoon. Ik weet niet helemaal waar ik allemaal recht op heb, maar van de regelingen waar we gebruik van maken zijn de formulieren wel duidelijk. Zelf maken we eigenlijk geen gebruik van de U-pas, zonde eigenlijk. De kinderen gebruiken hem wel. We zijn zelf niet actief op zoek naar regelingen. Pas als ik op dingen stuit waar we niet uitkomen, zoeken we op hoe we het kunnen oplossen. We vinden het moeilijk om dingen aan te nemen. We worden wel geholpen door een buurtgezin; zij nemen de kinderen mee op uitstapjes, zodat wij ook af en toe rust hebben en zodat de kinderen ook eens iets leuks kunnen doen.”

Verbeterpunten gemeente IJsselstein

“Ik zou aan de gemeente willen adviseren om bijvoorbeeld een informatielijst te maken met een overzicht van welke regelingen er zijn en die aan mensen mee te geven. De gemeente moet ook laten weten dat mensen hulp moeten vragen als ze dit nodig hebben, daar heb ik zelf moeite mee. Wij kunnen de tandarts voor onszelf niet betalen, hierdoor hebben wij slechte tanden. Als ik ooit ga solliciteren zal me dit in de weg zitten. Ik zou graag wat aan mijn gebit willen laten doen, maar er is geen geld voor. Ook is de wasmachine aan vervanging toe, door medische noodzaak voor mijn zoon wordt hij dagelijks gebruikt. We kunnen dit niet betalen en het is heel lastig om bijzondere bijstand te krijgen. Het zou fijn zijn als er een potje bij de gemeente was voor maatwerk. Dit zou ook gebruikt kunnen worden als de U-pas en Stichting Leergeld ontoereikend is, kinderen kunnen namelijk nog niet altijd meedoen.”

Persona 3: Alleenstaande moeder met 2 thuiswonende kinderen, dertiger, gescheiden, 100% afgekeurd, huurwoning, schuldsaneringstraject

Leefsituatie

“Vroeger werkte ik als kok in de horeca, nu ben ik 100% afgekeurd. Vanaf mijn scheiding heb ik in een schuldsaneringstraject gezeten, maar ik ben er bijna uit. Het huis moest verkocht worden in een slechte tijd, en voor de scheiding was de financiële situatie ook al niet goed. Toen ik in het schuldsaneringstraject kwam, heb ik tegen mijn oudste gezegd dat ik de telefoon en het zakgeld niet meer kon betalen en dat ze zelf een baantje moest zoeken. Ze heeft nu een krantenwijk. De kinderen hebben begrip voor de situatie, maar vinden het wel lastig. Mijn dochter begint oog te krijgen voor merkkleding, dat kan ik niet betalen. Gelukkig kan familie af en toe bijspringen en komen ze weinig tekort. Dit jaar moet ik het voor de eerste keer zonder de Voedselbank doen; je hebt er maar 3 jaar recht op. Ik heb wat blikken groenten kunnen opsparen, maar het is nu wel krap elke maand. Zelfs als ik een gratis entreekaartje voor dierentuin gratis krijg, besluit ik om het alsnog niet te doen. Want parkeren en een patatje eten, dat kan niet. Eigenlijk is de kinderbijslag om kleding voor de kinderen te kopen, maar ik heb het nodig om de gaten op te vullen. We zijn nog nooit op vakantie geweest.”

Ondersteuning

“Ik zit in de bijstand, maar veel geld gaat naar de schuldeiser. Ik vind het lastig om uit te zoeken waar ik recht op heb, er is geen duidelijke lijst met regelingen. Ik heb op school van een andere moeder gehoord dat Stichting Leergeld bestond. Stichting Leergeld heeft ons verder geholpen en informatie verstrekt. Daar hebben WIL of de gemeente nooit iets over gezegd. Vanuit WIL heb ik wel de U-pas. Ik heb vrijwel geen persoonlijk contact met de WIL, maar als ik iets moet regelen of aanvragen gaat dit moeizaam en duurt het vaak lang. Door ondersteuning van Stichting Leergeld en de U-pas kunnen de kinderen sporten. De kinderen krijgen hun speelgoed via de Speelgoedbank, daar mogen ze af en toe iets gaan uitzoeken en we maken gebruik van de Kledingbank. Hier kunnen we terecht om kleding uit te zoeken.”

Verbeterpunten gemeente IJsselstein

“Het zou fijn zijn als je een maatje had om te helpen. Dat je niet zo het gevoel hebt dat je er alleen voor staat en dat diegene je kan wijzen op regelingen. Met corona was de Kledingbank dicht, dit zorgt ervoor dat gezinnen zoals wij moeite hebben om aan onze kleding te komen. Kinderen groeien snel, vooral schoenen zijn vaak een probleem.”

Persona 4: Alleenstaande man, zestiger, gescheiden, huurwoning,

Leefsituatie

“Ik sta er echt helemaal alleen voor. Ik heb constant stress vanwege mijn financiële situatie en eindig elke maand in het rood. Door mijn zorgen spreek ik ook met een psycholoog”, zegt de man. “Ik ben financieel niet goed uit de scheiding gekomen en heb een tijdje geen goede woonplek gehad. Uiteindelijk woon ik nu in een 55+-huurwoning. Ik heb gisteren een sollicitatiegesprek gehad, maar ik heb er nog niks van gehoord, even afwachten dus. Ik heb een aantal jaar geleden de niet al te goede keuze gemaakt om ZZP-er te worden, hiervoor had ik een bedrijfswagen gekocht. Helaas heb ik door mijn schulden mijn bedrijfswagen moeten verkopen, waardoor ik mijn werk als ZZP-er ook niet meer op dezelfde manier kan oppakken. Ik mis wel echt een partner om mijn zorgen mee te delen.”

Ondersteuning

“De contacten met WIL gaan bij mij helemaal via een vrijwilliger van Pulse. Hij helpt mij met formulieren invullen en wijst me op regelingen. Zonder deze vrijwilliger van Financiën op Orde is het voor mij moeilijk om dingen te regelen, ik begrijp niet hoe alles werkt. Vooral in de digitale wereld ben ik niet thuis. Bij Pulse onderteken je een samenwerkingsovereenkomst dat je eerlijk bent en open kaart speelt. Dat vind ik wel lastig, ik wil niet altijd mijn verhaal blootleggen. Ik heb ook een U-pas, maar die ligt nog in de la. Ik kan niet altijd de motivatie vinden om dingen te regelen en uit te zoeken.”

Verbeterpunten gemeente IJsselstein

“Ik zou willen dat de gemeente je belt om te vragen wat je nodig hebt, hoe het gaat en over de regelingen vertelt. Niet andersom. Ik wil meer persoonlijk contact. Daarnaast heb ik een bril met speciale glazen nodig, die ik niet kan betalen. Hier zou ik graag financiële ondersteuning voor krijgen.”

3.2 Ervaringen uitvoeringspraktijk betrokken organisaties

In deze paragraaf zijn de ervaringen van de professionals en vrijwilligers van de betrokken organisaties met minima, de samenwerking, de toegankelijkheid van de regelingen, verbeterpunten en de aandacht voor vroegsignalering uitgewerkt.⁹

⁹ Zie bijlagen voor lijst geïnterviewden en topiclijsten

Minima in IJsselstein: een gemêleerde doelgroep

Uit de verhalen van de professionals blijkt dat inwoners met een smalle beurs een heel gemêleerde doelgroep is. Het zijn zowel mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt als mensen die goed bemiddeld kunnen worden en vrij snel weer aan het werk kunnen. De professionals komen mensen met taalproblemen en laaggeletterdheid tegen. Veel mensen zijn niet voldoende digitaal vaardig om zelfstandig aanvragen te kunnen doen. De hulpverleners geven ook aan dat armoede impact heeft op alle leefgebieden, zoals gezondheid, welzijn, relaties en sociaal netwerk. De groep ZZP-ers in financiële problemen wordt genoemd als een nieuwe groep, ten gevolge van de coronacrisis. Ook benoemen zij beiden de schrijnende gevallen, mensen die tussen wal en schip vallen.

Samenwerking onderling en met de gemeente

De professionals van de verschillende organisaties en de gemeente hebben nauw contact met elkaar. De deelnemende organisaties vinden het armoedeoverleg dat enkele keren per jaar plaats vindt nuttig. De professionals werken veel samen. De U-pas is een belangrijke spil, omdat veel inwoners daar gebruik van maken. U-pas werkt weer samen met Stichting Leergeld. Deze organisatie komt daadwerkelijk achter de voordeur en signaleert veel. Welzijnsorganisatie Pulse stuurt cliënten soms door naar SUN Lekstroom of naar Caritas.

Het contact met de gemeente ervaren de professionals over het algemeen als goed. Al wordt ook aangegeven dat het soms stroperig gaat. Eén van de professionals: *“Ten aanzien van WIL vind ik dat ze toegankelijk zijn en bereid om mee te praten. Verder heel stroperig. Dingen die je aangeeft, daar wordt weinig mee gedaan. Ik weet niet waar het precies mis gaat. Mijn gevoel zegt bij dat het lastig gaat bij beleidsmakers, dat de werkvloer wel wil. Maar het komt niet bij top terecht. Zoals regelingen die elk jaar opnieuw moeten worden aangevraagd.”* Een andere deelnemer geeft aan dat de gemeente soms ook wel rigide werkt. Dat het maatwerk te vaak ontbreekt zodat er schrijnende situaties ontstaan.

Toegankelijkheid van de regelingen

De professionals zien dat hoewel sommige van hun cliënten wel afweten van de mogelijkheden voor regelingen die er zijn, ze door andere obstakels worden gehinderd bij het aanvragen ervan. Zo kan er een gebrek zijn aan digitale vaardigheden, spelen er taalproblemen of laaggeletterdheid (ook bij jongeren). Een professional die werkt voor het project Financiën op Orde zegt: *“We merken dat mensen niet begrijpen wat er staat. Daar lopen we heel erg tegenaan. Voor ons simpele formulieren die niet ingevuld kunnen worden. Mensen die de taal niet goed genoeg spreken. We zien het ook terugkomen onder jongeren”*

Ook vinden ze het lastig dat bepaalde regelingen, zoals een inkomenstoets, elk jaar opnieuw moet worden aangevraagd. Door cultuurverschillen weten mensen soms niet wat ze mee moeten nemen naar afspraken. Eén van de professionals vult aan: *“Regulier zijn gemeenten zo georganiseerd dat inwoners met een laag inkomen een regeling moeten aanvragen. Voor elke aanvraag dient een inkomenstoets te worden gedaan. Dit geeft vaak problemen bij de doelgroep. Aanvraag is voor hen te ingewikkeld, te veel gedoe en/of schaamte, maar er is ook veel stress. Met als gevolg dat er niet of in beperkte mate gebruik gemaakt wordt van de regelingen.”*

Gewenste verbeterpunten

De oplossing voor het probleem van de onbekendheid met regelingen lijkt te liggen in de manieren waarop gecommuniceerd wordt. Door mensen die in een bijstandssituatie komen

direct de juiste informatie te geven. Maak gebruik van pictogrammen. Eén van de professionals vertelt dat in Lopik gebruik wordt gemaakt van verschillende boekjes met informatie voor minima: eentje voor gezinnen, voor studenten, ouderen, eenoudergezinnen. Dat lijkt best succesvol. *“Ik denk aan een simpele goede website, mensen gaan daar toch op terugvallen. Als je dat begrijpelijk maakt voor iedereen, in diverse talen. Vanuit de gemeente. Met alle dingen erop. Hij is al een stuk verbeterd, maar kan nog beter.”*

Daarbij geven de professionals aan dat het niet alleen voor inwoners noodzakelijk is dat de informatie duidelijk en goed vindbaar moet zijn. Zelf doen zij ook aanvragen uit naam van hun cliënten. Ze zijn echter hulpverleners en geen financieel begeleiders en weten soms ook niet van alle regelingen het fijne af. *“Wij als sociaal team en jeugd team zouden er meer vanaf moeten weten. Een boekje voor cliënten en voor hulpverleners, hoeft niet heel verschillend te zijn. Ben er groot voorstander van.”*

Het belang van vroegsignalering

Wat uit beide gesprekken naar voren kwam en waar steeds meer aandacht voor komt, is het belang en de mogelijkheden voor vroegsignalering. Doordat leveranciers (woningcorporaties, energie, water en of zorgverzekering) zorgelijke betalingsachterstanden kunnen doorgeven aan gemeenten kunnen die actiever en eerder aan een oplossing gaan werken voordat het echt misgaat. Deze mogelijkheid is per 1 januari 2021 ingegaan en zowel de gemeente als de professionals zijn hier blij mee. Dit nieuwe instrument was al in 2016 als actiepunt in de uitvoeringsagenda opgenomen en komt ook terug in de Koers Sociaal Domein. WIL heeft er het project ‘Vroeg eropaf’ aan gekoppeld, waarbij inwoners waar zorgen over bestaan actief benaderd worden.

3.3 Beantwoording van de onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag 1: Hoe wordt het minimabeleid van de gemeente IJsselstein door de gebruikers ervan ervaren?

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen gebruiken we niet de fictieve ervaringsverhalen uit de bovenstaande gepresenteerde persona's, maar de informatie van de 9 ondervraagde minima.

a. Welke (financiële) knelpunten ervaart de doelgroep in het dagelijks leven?

De bevroegde minima worden door een laag inkomen beperkt in hun uitgaven. Dit geldt voor primaire levensbehoeften en extra's. Boodschappen doen gaat volgens een budget en er wordt goed gekeken naar aanbiedingen. Soms is de Voedselbank noodzakelijk. Kleren worden veelal tweedehands of vanuit de Kledingbank verkregen. Een vakantie, cadeautjes of een uitje kunnen de bevroegde minima niet zomaar doen.

Een gedeelte van de bevroegde minima heeft veel zorgen over de financiële situatie, bijvoorbeeld als de kinderen ouder worden. Sommige ouders geven aan dat kinderen niks te kort komen, soms door steun vanuit familie of vrienden. Oudere kinderen uit minimagezinnen moeten soms voor hun eigen dingen een bijbaan zoeken.

Specifieke voorbeelden waar minima tegenaan lopen is dat ze bijvoorbeeld niet voldoende naar de tandarts kunnen gaan. Zo gaf iemand aan eerder tanden te laten trekken bij de

kaakchirurg, omdat dit vergoed wordt door de basisverzekering, dan naar de tandarts te gaan. Ook kunnen minima die een bril nodig hebben, niet altijd de bril betalen.

b. Hoe ervaart de doelgroep van het minimale de toegang tot de verschillende gemeentelijke regelingen en voorzieningen? Hoe zijn zij hier op geweest? Wie heeft hen daarbij geholpen?

Het is volgens de bevroegde minima niet altijd duidelijk welke regelingen er zijn. De toegang tot regelingen is daarom ook vaak niet duidelijk. Verschillende minima geven aan dat ze er via via op worden geweest of ze gaan zelf op onderzoek uit. Als men eenmaal in contact is gekomen met Stichting Leergeld, wordt vanuit deze organisatie vaker hulp geboden en geweest op andere instanties, aldus de geïnterviewden.

Uit één ervaringsverhaal werd duidelijk dat een particuliere regeling slechts voor een beperkte periode te gebruiken was, terwijl de ondersteuning - in dit geval - in eerste levensbehoeften nog noodzakelijk was. Ook werd aangegeven door huishoudens met kinderen dat hun kinderen nog niet altijd voldoende kunnen participeren in de samenleving. Zij gaven aan dat er behoefte is aan maatwerk en aandacht of steun voor individuele gevallen wanneer gemeentelijke minimale regelingen ontoereikend zijn.

c. Welke informatie hebben zij gekregen van de gemeente?

Vanuit de gemeente en uitvoeringsorganisatie WIL ontvangen de geïnterviewden weinig tot geen informatie. Sommigen geven aan dat ze op de website van WIL zien welke regelingen er zijn.

d. Is duidelijk welke maatregelen er zijn en voor wie deze bedoeld zijn? Was deze informatie duidelijk en was het duidelijk hoe men gebruik kan maken van gemeentelijke ondersteuning (toegankelijkheid van de aanvraag)?

Het is voor de geïnterviewde minima vaak niet duidelijk of ze in aanmerking komen voor regelingen. Taal wordt hier door sommigen als een probleem ervaren. Er wordt aangegeven dat een duidelijke lijst met instanties/regelingen mist. Soms is hulp nodig om erachter te komen welke regelingen er zijn en wanneer ze er recht op hebben.

e. Welke knelpunten ervaren mensen als het gaat om deze regelingen? Zijn bijvoorbeeld formulieren duidelijk en toegankelijk?

Voor sommige geïnterviewde minima zijn formulieren duidelijk. Zij kunnen ze na wat hulp zelf invullen. Voor anderen blijft het lastig. Zij blijven ook hulp nodig hebben. Dit kan komen door problemen met de taal, een gebrek aan digitale vaardigheden of het is voor hen niet haalbaar om het begrip te krijgen om deze taak zelf uit te voeren. Voor hen is hulp nodig van een vrijwilliger van Pulse, vanuit Financiën op Orde.

f. Hoe lang moest de cliënt wachten na het doen van een aanvraag op een reactie/toezegging/afwijzing? Was duidelijk waar de cliënt recht op had?

De geïnterviewden geven aan dat de aanvragen bij Stichting Leergeld erg snel worden verwerkt. De wachttijd bij de U-pas wordt ook als snel ervaren. Het aanvragen van reiskosten voor schoolgaande kinderen duurt ongeveer 4 maanden. Tot die tijd moet men de kosten zelf voorschieten.

g. Hoe dragen de maatregelen van de gemeente bij aan het verminderen van (geld)zorgen van de doelgroep van de regelingen? Helpt het mensen verder? Wat betekenen de regelingen voor het dagelijkse leven van mensen die in armoede leven?

De geïnterviewden geven aan dat regelingen enorm helpen. Een uitkering is vaak onvoldoende. Kinderen van de geïnterviewde minima maken veel gebruik van regelingen van Stichting Leergeld en de U-pas. Dit maakt het mogelijk om te sporten, een laptop of fiets te regelen voor school, of een uitje bij te wonen. Voor de minimaregelingen bijzondere bijstand, individuele inkomensvoetstuk en de collectieve zorgverzekering is dit niet uit de interviews te bepalen, doordat niet veel geïnterviewden hier gebruik van maken.

h. Waarom maken inwoners niet altijd gebruik van de regelingen die voor hen beschikbaar zijn?

De geïnterviewden geven aan dat ze niet altijd op zoek gaan naar alle regelingen die ze kunnen gebruiken. Er wordt soms aangegeven dat ze niet houden van hulp vragen en het wel redden, of dat ze pas hulp zoeken als ze tegen een probleem aanlopen.

i. Hoe ervaren de professionals en vrijwilligers van de betrokken organisaties het gevoerde minimabeleid? En waar zien zij noodzaak voor aanpassing?

Professionals geven aan dat minima die zij in hun dagelijkse werk ontmoeten een heel diverse doelgroep is qua situatie en mogelijkheden tot verbetering. Armoede heeft volgens hen invloed op alle leefgebieden, zoals gezondheid, welzijn, relaties en sociaal netwerk. Ze zien dat veel mensen de regelingen en formulieren niet begrijpen. Ook hulpverleners zelf geven aan dat zij beperkte kennis hebben over de minimaregelingen. Er is veel samenwerking tussen de organisaties in IJsselstein en daaraan is ook behoefte. Betrokken organisaties zien de communicatie naar de doelgroep graag verder verbeteren door het te vereenvoudigen (via bijvoorbeeld pictogrammen). Daarnaast pleiten ze ook voor het verminderen van de administratie bij het aanvragen van regelingen.

Bevindingen over ervaringen minima en professionals met het minimabeleid

- Voor zover bekend dragen de maatregelen van de gemeente bij aan het verminderen van (geld)zorgen bij de minima.
- Minima geven aan behoefte te hebben aan een overzicht van het aantal regelingen van de gemeente en andere instanties om zicht te krijgen op wat de mogelijkheden zijn voor ondersteuning. Daarnaast is er behoefte aan ondersteuning bij het uitzoeken waar iemand recht op heeft en bij het doen van een beroep op een voorziening.
- Schaamte, taal, gebrek aan digitale vaardigheden zijn drempels die door minima en professionals genoemd worden als het gaat om toegankelijkheid van de regelingen.

Geraadpleegde stukken

Stukken gegroepeerd per organisatie/onderdeel:

Gemeente IJsselstein:

- Gemeente IJsselstein (2016) Nota 'Meer doen voor wie minder heeft'.
- Gemeente IJsselstein, Koers Sociaal Domein 2020-2022
- Gemeente IJsselstein, Regelingen jeugdige minima, 2018
- Raadsbesluit collectieve zorgverzekering 3 oktober 2019 op raadsvoorstel 728190
- Raadsvoorstel, Koers Sociaal Domein, 5 november 2019
- Ambtelijke notitie, Kengetallen en KPI's minimaregelingen 2012-2017
- Concept Sociale kaart van instanties die minima ondersteunen in IJsselstein (n.d.)

WIL:

- WIL. (2020). Rapportage 3de kwartaal, peildatum 1 oktober.
- Cliëntenraad WIL. (2019). Ongevraagd advies collectieve zorgverzekering vanaf 2020.
- WIL. (2018). Beleidsregels individuele bijzondere bijstand 2018.
- WIL. (2018). Jaarverslag 2017.
- WIL. (2017). Jaarverslag 2017.
- BMC. (2017). Klanttevredenheidsonderzoek WIL.
- WIL. (2015). Verordening individuele inkomenstoeslag WIL.

Samenwerking:

- Werkafspraken Vroeg Eropaf (2016).
- Overeenkomst van collectieve zorgverzekering voor minima tussen VGZ zorgverzekeraar NV en de gemeente IJsselstein (n.d.)
- Dienstverleningsovereenkomst Stichting Leergeld en Gemeente IJsselstein 2018.

Betrokken organisaties:

- SUN Lekstroom. (2019). Jaarverslag 2019. Stichting Urgente Noden Lekstroom.
- SUN Lekstroom. (2020). Nieuw: Sociaal Leenfonds per 1 november. Verkregen via <https://sunlekstroom.nl/nieuws/29-10-2020-nieuw-sociaal-leenfonds-per-1-november>
- Stichting Leergeld. (2019). Jaarverslag 2019. Stichting Leergeld IJsselstein.
- Stichting Leergeld. (2019). Stichting Leergeld IJsselstein Beleidsplan.
- Stichting Leergeld. (2019). Overzicht aanvragen Stichting Leergeld.
- Stichting Pulse. (2019). Cijfers Financiën op Orde 2017-2018-2019.
- Stichting Pulse. (2018). Factsheet Financiën op Orde.
- Caritas werkgroep IJsselstein. (2019). Jaarverslag 2019.
- U-pas. (2021). Overzicht gebruik U-pas.

Onderzoeksbureau:

- AEF. (2017). Maximaal voor de jeugd.
- BS&F. (2020) Evaluatierapport Gemeentepolis 2020.
- Regioplan. (2014). Onderzoek minimabeleid IJsselstein. Rapport van bevindingen.

Bijlage 1 Armoede in IJsselstein cijfermatig in beeld

Aandeel huishoudens met een laag inkomen

De meest recente cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)¹⁰ ten aanzien van particuliere huishoudens¹¹ met een laag inkomen in IJsselstein laten het volgens beeld zien: In 2019 had 7.1% van de huishoudens in IJsselstein een inkomen van 110% van het sociaal minimum, 9.5% had een inkomen van 120% van het sociaal minimum en 11,6% zat op 130% van het sociaal minimum voor minstens 1 jaar (zie tabel A).

Als we kijken naar de situatie van mensen die al minstens vier jaar een laag inkomen hebben, dan varieert het percentage huishoudens tussen de 1.8% (voor 101% van het sociaal minimum) en 7.4% (130% van het sociaal minimum).

TABEL A: Relatieve percentages particuliere huishoudens.¹²

% huishoudens	IJsselstein					Provincie Utrecht					Nederland				
	2016	2017	2018	2019	2016-2019	2016	2017	2018	2019	2016-2019	2016	2017	2018	2019	2016-2019
101% sociaal minimum voor minstens 1 jaar	4.3	4.2	4.4	4.7	0.4	6.0	6.0	5.8	5.8	-0.2	7.3	7.2	7.0	7.0	-0.3
101% sociaal minimum voor minstens 4 jaar	1.5	1.6	1.6	1.8	0.3	2.1	2.3	2.4	2.5	0.4	2.8	2.9	3.0	3.2	0.4
110% sociaal minimum voor minstens 1 jaar	7.2	6.8	7.1	7.1	-0.1	9.0	9.0	8.7	8.6	-0.4	11.0	10.9	10.6	10.4	-0.6
110% sociaal minimum minstens 4 jaar	3.5	3.5	3.7	3.8	0.3	4.4	4.5	4.6	4.7	0.3	5.7	5.8	5.9	6.0	0.3
120% sociaal minimum voor minstens 1 jaar	9.7	9.4	9.6	9.5	-0.2	11.5	11.4	11.1	10.9	-0.6	14.0	13.8	13.4	13.2	-0.8
120% sociaal minimum minstens 4 jaar	5.3	5.4	5.5	5.7	0.4	6.3	6.4	6.4	6.5	0.2	8.0	8.2	8.2	8.3	0.3
130% sociaal minimum voor minstens 1 jaar	12.2	11.8	11.9	11.6	-0.6	13.9	13.7	13.3	13.1	-0.8	16.7	16.5	16.1	15.8	-0.9
130% sociaal minimum minstens 4 jaar	7.2	7.2	7.2	7.4	0.2	8.1	8.2	8.2	8.2	0.1	10.2	10.3	10.3	10.4	0.2

Bron: CBS. De cijfers van 2019 zijn voorlopig.

¹⁰ Het CBS hanteert de categorieën 101%, 110%, 120%, 130%, 140% en 150% van het sociaal minimum. De categorieën 140% en 150% zijn niet meegenomen, omdat deze wat betreft de minimaregelingen in IJsselstein niet relevant zijn.

¹¹ Particuliere huishoudens zijn een verzameling van één of meer personen die een woonruimte bewoont en zichzelf daar particulier, dat wil zeggen niet-bedrijfsmatig voorziet in dagelijkse levensbehoeften.
<https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/links-oude-site/particuliere-huishoudens>

¹² Studentenhuisen en huishoudens die niet het gehele jaar een inkomen hadden zijn hierbij niet meegenomen.

Aantal huishoudens met een laag inkomen

Over de periode 2016-2019 geldt een toename van het aantal huishoudens die op 101% van het sociaal minimum leven, voor minstens 1 en 4 jaar (zie tabel B). Het aantal huishoudens dat voor minstens 4 jaar een inkomen heeft rondom het sociaal minimum (101-130%) is ook toegenomen.

TABEL B: Aantal particuliere huishoudens met lage inkomens in IJsselstein.

Aantal huishoudens (bij benadering) ¹³	2016	2017	2018	2019	Vershil 2016-2019
Totaal aantal huishoudens IJsselstein	14132	14218	14359	14363	231
101% sociaal minimum voor minstens 1 jaar	608	597	632	675	67
101% sociaal minimum voor minstens 4 jaar	212	227	230	259	47
110% sociaal minimum voor minstens 1 jaar	1018	967	1019	1020	2
110% sociaal minimum minstens 4 jaar	495	498	531	546	51
120% sociaal minimum voor minstens 1 jaar	1371	1336	1378	1364	-6
120% sociaal minimum minstens 4 jaar	749	768	790	819	70
130% sociaal minimum voor minstens 1 jaar	1724	1678	1709	1666	-58
130% sociaal minimum minstens 4 jaar	1018	1024	1034	1063	45

Bron: CBS en WSJG, eigen bewerking. De cijfers van 2019 zijn voorlopig.

Aantal kinderen in huishoudens met een laag inkomen

Het aantal kinderen in huishoudens met een inkomen rond het sociaal minimum is afgenomen over de periode 2016-2019 (tabel C). Ondanks een toename in aantal huishoudens in IJsselstein door groei van de bevolking (zie tabel B) is het aantal kinderen in IJsselstein over deze periode is afgenomen. Mogelijk hangt dit samen met het afnemen van het aantal kinderen in minimagezinnen.

TABEL C: Aantal kinderen in particuliere huishoudens met lage inkomens in IJsselstein.

Aantal kinderen (bij benadering)	2016	2017	2018	2019	Vershil 2016-2019
Aantal kinderen IJsselstein	8384	8297	8195	7991	-393
101% sociaal minimum voor minstens 1 jaar	386	340	311	328	-58
101% sociaal minimum voor minstens 4 jaar	92	100	90	112	20
110% sociaal minimum voor minstens 1 jaar	537	498	475	463	-73
110% sociaal minimum minstens 4 jaar	218	183	197	200	-18
120% sociaal minimum voor minstens 1 jaar	679	622	615	607	-72
120% sociaal minimum minstens 4 jaar	310	274	254	288	-23
130% sociaal minimum voor minstens 1 jaar	805	763	729	695	-110
130% sociaal minimum minstens 4 jaar	377	373	336	360	-18

Bron: CBS en WSJG, eigen bewerking. De cijfers van 2019 zijn voorlopig.

Achtergrondkenmerken huishoudens met een laag inkomen

In tabel D tot en met H is het relatief percentage huishoudens met een inkomen van 110% van het sociaal minimum uitgesplitst naar achtergrondkenmerken van de huishoudens, om een

¹³ De berekeningen zijn bij benadering, omdat het CBS op honderdtallen afrondt.

beeld te krijgen van welke groepen huishoudens relatief vaker rondom het sociaal minimum leven.¹⁴ Hierbij is gekeken van huishoudens die minimaal 1 jaar dit inkomen hebben.

Type huishoudens

Eenpersoonshuishoudens, ook wel alleenstaanden genoemd, in IJsselstein hebben relatief vaak een inkomen rondom het sociaal minimum (zie tabel D). Ook voor eenoudergezinnen geldt dat zij relatief vaak in armoede leven, al is relatief gezien dit percentage wel afgenomen tussen 2016 en 2019.

TABEL D: Relatieve percentages huishoudens in IJsselstein met een inkomen van 110% van het sociaal minimum, naar kenmerken van huishoudens.

% huishoudens 110% van sociaal minimum	2016	2017	2018	2019	Verschil 2016-2019
Eenoudergezinnen	14.8	13.7	12.7	12.3	-2.5
Eenpersoonshuishoudens	15.2	14.6	14.8	15.1	-0.1
Paar zonder kind	2.6	2.5	2.9	2.9	0.3
Paar met kind	2.5	2.2	2.2	2.2	-0.3

Bron: CBS. De cijfers van 2019 zijn voorlopig.

Leeftijd hoofdkostwinnaar

Bijna een tiende van de huishoudens met een kostwinnaar van 65 jaar en ouder in IJsselstein heeft in 2019 een inkomen van 110% van het sociaal minimum (zie tabel E). Opvallend is de daling onder huishoudens met een hoofdkostwinnaar tot 25 jaar, daarvan is het percentage dat een inkomen 110% van het sociaal minimum heeft, afgenomen van 13.7% naar 7.7%.

TABEL E: Relatieve percentages huishoudens in IJsselstein met een inkomen van 110% van het sociaal minimum, naar leeftijd van de hoofdkostwinnaar.

% huishoudens 110% van het sociaal minimum	2016	2017	2018	2019	Verschil 2016-2019
Hoofdkostwinnaar tot 25 jaar	13.7	16.5	9.1	7.7	-6.0
Hoofdkostwinnaar 25 tot 45 jaar	7.9	7.6	7.4	7.9	0.0
Hoofdkostwinnaar 45 tot 65 jaar	5.4	5.1	5.3	5.3	-0.1
Hoofdkostwinnaar 65 jaar en ouder	9.0	8.6	9.6	9.3	0.3

Bron: CBS. De cijfers van 2019 zijn voorlopig.

Migratieachtergrond hoofdkostwinnaar

Ongeveer een vijfde van de huishoudens met een hoofdkostwinnaar met een niet-Westerse migratieachtergrond¹⁵ heeft een inkomen van 110% van het sociaal minimum (zie tabel F). Dit aandeel is veel hoger dan voor de gevallen waarin de hoofdkostwinnaar geen migratieachtergrond heeft, dan wel een Westerse migratieachtergrond. De kans op een laag

¹⁴ Vanwege het ontbreken van data over de inkomensgrens 125% van het sociaal minimum is voor deze berekening alleen de grens van 110% van het sociaal minimum meegenomen.

¹⁵ Hieronder vallen volgens het CBS mensen die zelf in het buitenland zijn geboren en mensen waarvan tenminste een van de ouders in het buitenland is geboren. Onder niet-Westers verstaat het CBS de landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Indonesië en Japan) of Turkije. Zie: <https://www.cbs.nl/nl-nl/over-ons/innovatie/project/cbs-experimenteert-met-dotmaps/migratieachtergrond>

inkomen is ruim 3.5 keer groter voor mensen met een niet-Westerse migratieachtergrond ten opzichte van mensen die geen migratieachtergrond hebben. Dit percentage is wel wat afgenomen tussen 2016 en 2019.

TABEL F: Relatieve percentages huishoudens in IJsselstein met een inkomen van 110% van het sociaal minimum, naar migratieachtergrond van de hoofdkostwinnaar.

% huishoudens 110% van het sociaal minimum	2016	2017	2018	2019	Vershil 2016-2019
Hoofdkostwinnaar geen migratieachtergrond	5.5	5.1	5.4	5.5	0.0
Hoofdkostwinnaar Westerse migratieachtergrond	7.2	6.9	7.8	7.5	0.3
Hoofdkostwinnaar niet-Westerse migratieachtergrond	21.5	21.4	20.1	19.6	-1.9

Bron: CBS. De cijfers van 2019 zijn voorlopig.

Inkomen hoofdkostwinnaar

Bijna vier vijfde van de huishoudens die een uitkering ontvangt uit sociale voorzieningen (78.8%) heeft een inkomen 110% van het sociaal minimum in 2019 (zie tabel G). Een vijfde van de huishoudens die een arbeidsongeschiktheidsuitkering ontvangt heeft een inkomen 110% van het sociaal minimum. Het verschil tussen werknemers en zelfstandigen is opvallend. Relatief gezien hebben huishoudens waarvan het inkomen wordt verkregen als zelfstandige vaker een inkomen 110% van het sociaal minimum, dan huishoudens die het inkomen als werknemer verkrijgen. Het percentage huishoudens met een inkomen als zelfstandige dat moet rondkomen van een lager inkomen is ook langzaam aan het stijgen over de periode 2016-2019.

TABEL G: Relatieve percentages huishoudens in IJsselstein met een inkomen van 110% van het sociaal minimum, naar inkomen van de hoofdkostwinnaar.

% huishoudens 110% van het sociaal minimum	2016	2017	2018	2019	Vershil 2016-2019
Inkomen als werknemer	1.4	1.2	1.1	1.1	-0.3
Inkomen als zelfstandige	4.9	5.1	4.1	5.4	0.5
Overdrachtsinkomen	17.7	16.9	17.9	17.4	-0.3
Uitkering inkomensverzekering	10.7	10.2	11.4	11.2	0.5
Uitkering werkloosheid	13.3	10.1	10.5	-	-2.8
Uitkering arbeidsongeschiktheid	23.2	22.1	23.1	22.5	-0.7
Uitkering pensioen	9.1	8.7	9.9	9.5	0.4
Uitkering sociale voorziening	78.8	75.2	76.9	78.8	0.0

Bron: CBS. De cijfers van 2019 zijn voorlopig.

Woonsituatie huishoudens met een laag inkomen

Ruim 41% van de mensen in een huurwoning die ook huurtoeslag ontvangen, hebben een inkomen tot 110% van het sociaal minimum.

TABEL H: Relatieve percentages huishoudens in IJsselstein met een inkomen van 110% van het sociaal minimum, naar woning.

% huishoudens 110% van het sociaal minimum	2016	2017	2018	2019	Vershil 2016-2019

Eigen woning	0.8	0.6	0.8	0.7	-0.1
Huurwoning met huurtoeslag	43.3	42.6	42	41.4	-1.9
Huurwoning zonder huurtoeslag	4.8	3.9	4.8	5.2	0.4

Bron: CBS. De cijfers van 2019 zijn voorlopig.

Bijlage 2 Gemeentelijke en particuliere regelingen voor minima

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste gemeentelijke en particuliere regelingen voor minima, zoals ook aangegeven op de sociale kaart (Sociale Kaart, n.d.), kort besproken. Het sociaal team is hier buiten beschouwing gelaten, omdat dit een gemeentelijke voorziening vanuit het sociaal domein die zich niet alleen richt op minima. De Voedselbank en Vluchtelingenwerk worden alleen kort benoemd in tabel A.

Gemeentelijke regelingen uitgevoerd door WIL

Individuele inkomenstoelage

De individuele inkomenstoelage is bedoeld voor inwoners die langere tijd met een laag inkomen moeten rondkomen en weinig zicht hebben op een verbetering van het inkomen (WIL, verordening individuele inkomenstoelage 2015). Deze regeling is beschikbaar voor inwoners vanaf 18 jaar tot aan de AOW leeftijd. Men moet minimaal 36 maanden op 110% van het sociaal minimum hebben geleefd. Er wordt hierbij rekening gehouden met minimale overschrijdingen in het inkomen. Doordat deze 36 maanden ingaan op het moment dat de inwoner 18 jaar oud is, is de regeling eigenlijk pas beschikbaar voor inwoners van 21 jaar en ouder.

Per jaar ontvangt iemand een geldelijk bedrag ter waarde van 40% van de netto maandelijkse bijstandsnorm afhankelijk van de inkomsten van de aanvrager. Binnen een gehuwd stel is het mogelijk dat een partner geen recht heeft op individuele inkomenstoelage. Als de ander wel recht heeft op de inkomenstoelage geldt dat deze persoon gerekend wordt als een alleenstaande. De toeslag wordt dan hierop aangepast (WIL, verordening individuele inkomenstoelage 2015).

Bijzondere bijstand

Bijzondere bijstand kan verstrekt worden wanneer men noodzakelijke en onvoorziene kosten moet maken die men niet zelf kan betalen en als deze ook niet betaald kunnen worden door middel van een andere regeling (WIL, beleidsregels bijzondere bijstand 2018). Bijzondere bijstand is maatwerk; er wordt gekeken naar de situatie van de aanvrager. Voor een aantal kosten geldt dat bijzondere bijstand aangevraagd moet worden voordat de kosten zijn gemaakt. Voor andere kosten geldt dat dit binnen 3 maanden na het maken van de kosten kan worden aangevraagd. Bijzondere bijstand kan ook worden verstrekt in de vorm van een lening, dan moet deze binnen 36 maanden worden terugbetaald.

Daarnaast wordt de draagkracht vastgesteld op grond van het inkomen van de belanghebbenden en zijn gezin. De inkomensgrens die gemeente IJsselstein aanhoudt om de draagkracht te bepalen is 110% van het sociaal minimum. Dit is een ruimere grens dan in de andere Lekstroom-gemeenten. Wanneer er medische of tandartskosten worden gemaakt, kunnen deze vergoed worden tot de grens die ook vergoed zou worden door de collectieve zorgverzekering. Er wordt dan wel gevraagd om in het eerstvolgende jaar gebruik te gaan maken van deze collectieve zorgverzekering (WIL, beleidsregels bijzondere bijstand 2018).

Schuldhelpverlening

Wanneer mensen in de schulden zitten kunnen ze terecht voor een schuldhelpverleningstraject. Dit wordt uitgevoerd door WIL (Nota minimabeleid 2016).

Collectieve zorgverzekering

De collectieve zorgverzekering richt zich op inwoners met hoge zorgkosten. Deze zorgverzekering geeft een korting op de premie van basis en aanvullende verzekering. Ook een uitgebreide dekking is mogelijk voor specifieke zorgkosten (Raadsbesluit collectieve zorgverzekering 3 oktober 2019 op raadsvoorstel 728190). Meer details over de collectieve zorgverzekering is te vinden in het rapport in hoofdstuk 2.4.

Overige gemeentelijke regelingen

U-pas

De U-pas wordt door de gemeente beschikbaar gesteld (Nota minimabeleid, 2016). Het doel van de U-pas, een pas waar door de gemeente geld op gestort wordt, is om volwassenen en kinderen te betrekken bij de maatschappij door ze mogelijkheden te geven om te participeren. Er wordt hiervoor een grens van 125% van het sociaal minimum gebruikt. De uitvoering van de U-pas wordt gedaan in samenwerking met de gemeenten Utrecht, De Bilt, Houten en Stichtse Vecht. Cliënten van WIL ontvangen automatisch een U-pas. Andere volwassenen en kinderen moeten dit zelf aanvragen.

Per leeftijdsgroep staat er een ander budget op de U-pas, die ingezet kan worden voor verschillende activiteiten, gericht op sport, cultuur of maatschappelijke participatie. Kinderen kunnen de U-pas ook inzetten voor activiteiten op school. Voor sommige activiteiten kan gebruik gemaakt worden van korting zonder dat het budget wordt gebruikt (Nota minimabeleid, 2016).

Omschrijving	Hoogte
0 t/m 3 jaar IJsselstein	€ 225,00
4 t/m 11 jaar IJsselstein	€ 275,00
12 t/m 17 jaar IJsselstein	€ 325,00
18 t/m AOW IJsselstein	€ 100,00
AOW + IJsselstein	€ 100,00

Bron: Overzicht gebruik U-pas jaar 2020-2021

Financiën op Orde

Stichting Pulse biedt door middel van Financiën op Orde administratieve ondersteuning met het aanvragen van kwijtscheldingen en administratie. De digitalisering brengt voor velen problemen met zich mee. Vier keer per week is er een spreekuur in IJsselstein waar inwoners naartoe kunnen met vragen. Vrijwilligers bieden ook ondersteuning bij mensen thuis. Daarnaast kan er maatwerk worden toegepast waar nodig (Stichting Pulse, Factsheet Financiën op Orde, 2019).

Stichting Leergeld

Stichting Leergeld heeft een dienstverleningsovereenkomst met de gemeente IJsselstein afgesloten en voert de fietsregeling, computerregeling en zwemdiplomaregeling uit met

financiële steun van de gemeente (Dienstverleningsovereenkomst Stichting Leergeld en Gemeente IJsselstein, 2018). Deze regeling valt onder het gemeentelijke minimabeleid van de gemeente IJsselstein. De andere onderdelen van Stichting Leergeld vallen onder regelingen van particuliere instanties, waar in de volgende paragraaf gedetailleerder over wordt gesproken.

Stichting Leergeld laat een ervaringsdeskundige altijd na een aanvraag op huisbezoek gaan. Hierbij wordt er gekeken naar de situatie van het gehele gezin, wordt er gewezen op regelingen en wordt er gekeken of kinderen in het gezin in aanmerking komen tot hulp van Stichting Leergeld. Het inzetten van een ervaringsdeskundige heeft als doel om de drempel te verlagen (Beleidsplan Stichting Leergeld IJsselstein, 2019).

Regelingen van particuliere instanties

Stichting Leergeld

Stichting Leergeld is het aanspreekpunt voor een aantal regelingen voor de jeugd (Nota minimabeleid, 2016). Stichting Leergeld zorgt ervoor dat kinderen een U-pas ontvangen, als ze deze nog niet tot hun beschikking hebben (Jaarverslag Stichting Leergeld IJsselstein, 2019). De U-pas kan soms onvoldoende hulp bieden. Wanneer dit het geval is, kunnen gezinnen gebruik maken van Stichting Leergeld, het Jeugdsportfonds of het Jeugdcultuurfonds. Al deze regelingen vullen elkaar aan.

Stichting Leergeld heeft als doel om ervoor te zorgen dat kinderen in de leeftijd 4 tot 18 jaar kunnen meedoen met activiteiten op school en buiten school (Beleidsplan Stichting Leergeld IJsselstein, 2019). Het is de bedoeling dat ze, ondanks de financiële situatie van het gezin waarin ze leven, volledig kunnen deelnemen. Hierdoor wordt uitsluiting van sociale activiteiten tegengegaan en krijgen deze kinderen de kans zich te ontwikkelen zoals elk ander kind.

SUN (Sociaal leenfonds SUN Lekstroom)

Stichting Urgente Noden (SUN) biedt financiële hulp aan inwoners als zij in directe financiële nood zitten, wanneer andere wettelijke regelingen niet gelden (Jaarverslag SUN, 2019). SUN zet zich in voor inwoners uit de gemeenten Nieuwegein, Houten, IJsselstein, Lopik, Vianen en Zederik (Jaarverslag SUN, 2019). Als het nodig is kan SUN binnen 24 uur vanaf het moment van een aanvraag al financiële steun bieden. Alleen een hulpverlener kan een aanvraag indienen bij SUN. Hierdoor is men er zeker van dat er al professionele ondersteuning wordt gegeven. Wanneer een aanvraag zowel urgent is als nieuwe perspectieven biedt voor de inwoner, kan SUN financiële steun bieden in de vorm van een gift. Giften worden gevraagd voor met name boodschappen, huishoudelijke apparaten, fiets/vervoer en meubels. Bij een aanvraag wordt gekeken naar de gezinssamenstelling van de aanvrager. Over het algemeen wordt er voornamelijk hulp gevraagd vanuit alleenstaanden, met of zonder kinderen. SUN wordt gefinancierd door middel van verschillende fondsen en giften van instellingen.

Vanaf 1 november 2020 heeft SUN Lekstroom een Sociaal Leenfonds ingesteld (SUN Lekstroom, 2020). Dit betekent dat hulp- en dienstverleners renteloos een lening kunnen aanvragen voor inwoners die dit nodig hebben. De uitgangspunten hiervoor zijn urgentie en perspectief. Alleenstaanden kunnen een lening krijgen tot 1.750 en meerpersoonshuishoudens tot 2.500 euro. Dit wordt afgelost naar de mogelijkheden van de cliënt, in een periode van maximaal 3 jaar (SUN Lekstroom, 2020).

Caritas

Hulporganisatie Caritas is een kerkelijke hulporganisatie die al lang bestaat (Caritas werkgroep IJsselstein, 2019). Tien jaar geleden is deze organisatie met de kerken uit drie andere kernen gefuseerd. Inwoners van de gemeente kunnen een beroep doen op Caritas als zij niet (meer) terecht kunnen bij de andere organisaties in de gemeente. Deze organisaties verwijzen ook inwoners door aan Caritas, zoals Stichting Pulse en het jeugdteam. Per kern wordt er jaarlijks een bedrag vrijgemaakt om te besteden aan hulpbehoevenden. Voor IJsselstein is dit ongeveer €10.000,-.

Naast financiële noodhulp voor minima verzorgt Caritas ook een Kerstpakkettenactie en Sinterklaasactie en ondersteunt het de Voedselbank (Caritas werkgroep IJsselstein, 2019). De hulp is vrij praktisch in de vorm van voedselbonnen voor de supermarkt, reiskostenvergoeding voor iemand die wekelijks naar een dagbehandeling moet of onder- en nachtkleding voor iemand die een operatie uitstelt omdat zij geen kleding heeft om te dragen wanneer zij in het ziekenhuis ligt. De meeste aanvragen die gedaan worden liggen tussen de €100,- en €500,- (Caritas werkgroep IJsselstein, 2019).

TABEL A: Overzicht huidige particuliere initiatieven voor minima in IJsselstein

Particuliere initiatieven; in principe alleen ondersteuning in faciliterende zin.	Doelgroep	Uitleg
Voedselbank	Er zijn toelatingscriteria vanuit de Voedselbanken in Nederland die bepalen wie wel of niet gebruik mag maken van de Voedselbank. ¹⁶	IJsselstein en Nieuwegein werken samen. Voedselbank werkt samen met WIL. Bij uitgifte voedselpakket is iemand van WIL aanwezig om te wijzen op minimaregelingen.
Stichting Urgente Noden (SUN)	Mensen in urgente noodsituatie die geen hulp krijgen van andere voorzieningen.	Hulp in natura, niet financieel.
Stichting Leergeld, ook aanspreekpunt Jeugdsportfonds en Jeugdcultuurfonds	Schoolgaande kinderen uit minimagezinnen (4-18 jaar). Bij grens van 125% van sociaal minimum is hulp waarschijnlijk, maar het is maatwerk. ¹⁷	Financiële steun, maar ook in natura.
Diaconieën	Mensen die moeite hebben met rondkomen, maar waar geen andere voorzieningen voor zijn.	Financiële ondersteuning. Samenwerking tussen WIL en diaconieën. Vroegtijdig contact
Vluchtelingenwerk		Begeleiding, ondersteuning voor asielzoekers en vluchtelingen met als doel te zorgen dat zij kunnen participeren in de Nederlandse samenleving.

¹⁶ <https://voedselbankennederland.nl/ik-zoek-hulp/kom-ik-in-aanmerking-voor-een-voedselpakket/>

¹⁷ <https://www.leergeldijsselstein.nl/werkwijze>

Bijlage 3: Berekening bereik

TABEL A: Overzicht berekening bereik per regeling.

Voorzieningen	Voorwaarden	Uitvoerende partij	Berekenen bereik (verhouding gebruik en grootte doelgroep)
Individuele bijzondere bijstand	110% van sociaal minimum, maar maatwerk. Wordt gekeken naar de individuele situatie.	WIL	Aantal aanvragen die gedaan zijn in bepaald jaar Beperkingen: -Precieze aantal goedkeuringen per jaar is niet te bepalen, omdat dossiers vaker over meerdere jaren lopen. Vandaar dat is gekozen voor aantal aanvragen die gedaan zijn in een jaar. -Gedeeltelijk ook maatwerk, dus blijft een schatting. Schatting van bereik: Aantal aanvragen in jaar / aantal volwassenen met inkomen 110% van minimum
Individuele inkomensvoetingsbijstand	Voor inwoners van 18-65 jaar oud, geen zicht op inkomensverbetering, al 3 jaar of langer een inkomen tot 110% van het sociaal minimum. Specifiek rekening houdend met 1 ouder gezinnen	WIL	Doelgroep is niet te bepalen omdat er meerdere eisen zijn waaraan iemand moet voldoen.
Kwijtschelding gemeentelijke belastingen	Alle huishoudens met inkomen op minimumniveau. Op basis van persoonlijke situatie ook eventueel als het er net boven zit.	BSR	De grens wat betreft inkomen staat niet gespecificeerd, dus doelgroep is niet te bepalen.
Collectieve zorgverzekering minima	125% van het sociaal minimum, gericht op inwoners met hoge zorgkosten.	WIL	Beschikbaar in aangeleverde documentatie.
U-pas	125% van het sociaal minimum	U-pas	Gegevens over aantal inwoners met inkomen 125% van het sociaal minimum is niet beschikbaar. Een schatting kan worden gegeven op basis van aantal inwoners met inkomen tussen 120% en 130% van het minimum. Dit wordt aangegeven in een range. Berekenen range van bereik: Aantal U-passen / aantal inwoners 120% van het sociaal minimum Aantal U-passen / aantal inwoners 130% van het sociaal minimum.

Gemeentelijke schuldhulpverlening		WIL	Niet te bepalen: niet duidelijk hoeveel inwoners schulden hebben.
Financiën op Orde		Pulse	Doelgroep is niet te bepalen.

Bijlage 4 Topiclijst Beleidsmedewerkers

Algemeen

- Wat is uw functie?
- Hoe lang al actief op dit gebied?

Armoede

- Wanneer wordt iemand als arm beschouwd in deze gemeente? (110%/120% minimumloon?). In welke termen spreken jullie over deze doelgroep? Wat is de wenselijke benaming en waarom?
- Hoeveel huishoudens betreft dat? Het gaat in IJsselstein om circa 7,1% van de huishoudens in 2019 volgens het CBS. Is dit de afgelopen jaren gestegen? Hoe past dit aantal in de gemeente als je kijkt naar de arbeidsmarktsituatie of de typering van de streek? Zitten jullie daarmee op de landelijke lijn? Zien jullie een bepaalde groep huishoudens die vaker in armoede leeft (qua gezinssamenstelling, leeftijd etc)?
- Zijn er bepaalde wijken in IJsselstein waar de meeste armoede is geclusterd?

Minimabeleid

(Aandachtspunt) Het laatst opgestelde beleidsstuk rondom armoede en minima van de gemeente IJsselstein dateert van 2016. Klopt dit? Of hebben wij mogelijk iets niet ontvangen?

- Wie zijn er betrokken geweest bij de totstandkoming van dit beleid?
- In de beleidsdocumenten lezen we dat het doel dat de gemeente zich met het minimabeleid heeft gesteld is: *Er voor zorgen dat mensen met een laag inkomen in hun dagelijks bestaan kunnen voorzien en maatschappelijk kunnen participeren.*
- Hoe is, met het oog op dit doel, het minimabeleid vormgegeven? Welke voorzieningen zijn er voor mensen die in armoede leven? Verschil tussen landelijke en lokale voorzieningen?
- Hoeveel mensen maken daar gebruik van? Wie zijn dat? Hebben jullie zicht op wie de verschillende groepen gebruikers zijn? Welke groepen zijn oververtegenwoordigd? Hoe komt dat?
- Wat horen jullie terug van de gebruikers over de voorzieningen? Waar zijn ze tevreden over en waarover niet? Wat zouden ze volgens jullie anders willen zien en wat niet? Wat zijn de mogelijkheden die jullie hebben?
- Zijn inwoners die gebruik maken van voorzieningen vaker bevraagd over hun ervaringen met betrekking tot het beleid?
- Hoe proberen jullie om het minimabeleid zoveel mogelijk aan te laten sluiten bij de wensen van de cliënten?
- Wat is het bereik van het minimabeleid? Bereik je alle mensen om wie het gaat? Welke groepen zijn juist gemakkelijker te bereiken? Wie vallen er volgens u buiten? Wat doen jullie om hen toch te wijzen op regelingen waar zij gebruik van kunnen maken? Heeft dit effect?
- Zien jullie verschillen in het bereik van bepaalde gemeentelijke regelingen en regelingen vanuit particuliere instanties? Welke minimaregelingen zijn door inwoners beter te vinden?

- In hoeverre komt het geformuleerde beleid overeen met wat er feitelijk gebeurt? (Het idee is dat wat op papier staat verschilt met wat er feitelijk gebeurt en dat de cliënten het weer anders ervaren).
- Zijn jullie nog van plan het minimabeleid aan te passen? Of loopt het naar jullie idee nu al goed? Om de hoeveel jaar wordt het herzien? Criteria?

Koppeling maken met de beleidsdocumenten

- Volgens de nota minimabeleid 2016 volgde er in maart 2017 een evaluatie van de taken die in de uitvoeringsagenda zijn besproken. Is dit ook gedaan? (Zo ja, staan hier dingen van op papier?). Wat ging goed/ wat kon beter? Waar hebben jullie sindsdien in jullie beleid op gefocust?
- Is dit beleid al eerder geëvalueerd extern dan wel intern?
- In de uitvoeringsagenda 2016 staan de volgende acties:
 - 1) bekendheid regelingen en voorzieningen vergroten
 - 2) gebruik van voorzieningen makkelijker en toegankelijker maken
 - 3) samenwerking tussen instanties bevorderen
 - 4) vergroten van betrokkenheid en aandacht in de samenleving bij minimaproblematiek
 - 5) meer aandacht voor preventie.Zijn dit nog steeds de speerpunten of is dit in de afgelopen jaren veranderd? Zijn er speerpunten waar meer de nadruk op is komen te liggen? Wat gaat goed en wat kan nog beter?
- Hoe verloopt de samenwerking met de betrokken instanties op dit moment?

Bijlage 5 Topiclijst groepsgesprek betrokken organisaties

Algemeen

- Wat is uw functie?
- Hoe lang al actief op dit gebied?

Doel en werkwijze van (welzijns)organisatie

- Wat is het beoogd doel van jullie organisatie?
- Welke ondersteuning bieden jullie concreet om dit doel te verwezenlijken?
- Welk budget hebben jullie voor ondersteuning minima en waar komt dit budget vandaan?

Kijk op de doelgroep

- Wie is de doelgroep? Is dit een diverse groep? Welke groepen mensen zijn 'oververtegenwoordigd' in jullie bestand?
- Wat is naar jullie ervaring kenmerkend voor deze doelgroep?
- Wat is nodig?

Veranderingen in cliëntenbestand

- Merken jullie veranderingen op in jullie cliëntenbestand of blijft dat min of meer hetzelfde over de jaren heen? (veranderingen in de samenstelling van de doelgroep -> meer/minder jongeren, meer ZZP-ers etc)
- Waardoor ontstaan verschuivingen in het cliëntenbestand?

Toegankelijkheid organisatie

- Weten inwoners van de gemeente IJsselstein jullie gemakkelijk te vinden?
- Hoe kloppen ze bij jullie aan?

Beleid gemeente -> ook koppelen aan de analyse van de beleidsstukken en het gesprek met de ambtenaren (dus ambtenaren voor de welzijnsorganisaties)

- Wat is jullie relatie met de gemeente?
- Hoe verloopt jullie contact met de gemeente?
- Met welke andere instanties hebben jullie contact? En hoe verloopt dit?
- Sluit het beleid van de gemeente in jullie ogen goed aan bij de behoeften van inwoners? Waarom wel/niet?
- Wat horen jullie van inwoners zelf hierover?
- Wat horen jullie terug van diverse regelingen in IJsselstein?
- Waar zitten volgens jullie verbeterpunten?

Bijlage 6 Topiclijst minima

Situatie

- Kun je iets vertellen over je achtergrond? Leeftijd, samenstelling van het huishouden, hoe lang woon je al in IJsselstein, opleiding, werk.
- Hoe lang al rondkomen van een laag inkomen? Hoe is dat zo gekomen?
- Maak je je zorgen over je financiële situatie? Waarom? En hoe uiten deze zorgen zich?
- Zijn er dingen die je niet kunt doen omdat je weinig te besteden hebt?
- Waar moet je op letten bij je uitgaven?

Welke regelingen?

- Van welke regelingen maak je gebruik van de gemeente?
- Hoe dragen de maatregelen van de gemeente bij aan het verminderen van hun (geld)zorgen? Helpt het mensen verder? Wat betekenen de regelingen voor het dagelijkse leven van mensen die in armoede leven?
- Door welke andere organisaties word je geholpen?

Contact met gemeente

- Hoe ervaren mensen de toegang tot de verschillende maatregelen? Hoe zijn zij hier op geweest? Wie heeft hen daarbij geholpen?
- Welke informatie hebben zij gekregen van de gemeente?
- Was deze informatie duidelijk en was het duidelijk hoe men een bepaalde maatregel kon aanvragen?
- Is duidelijk welke maatregelen er zijn en voor wie deze bedoeld zijn?
- Welke knelpunten ervaren mensen als het gaat om deze maatregelen? Zijn bijvoorbeeld formulieren duidelijk?
- Hoe lang moest de persoon wachten na het doen van een aanvraag? Was duidelijk waar de persoon recht op had?

Wat kan beter?

- Welke verbeterpunten zie jij voor de gemeente weggelegd? Kun je eens voorbeelden noemen van waarom dit nu niet goed gaat en wat er anders zou moeten?

Bijlage 7 Lijst van geïnterviewden betrokken organisaties

Deelnemers interview beleidsmedewerkers

- Marc van Zon, Beleidsmedewerker Werk en Inkomen - gemeente IJsselstein.
- Renske Bos, Beleidsmedewerker Inkomen – WIL.

Deelnemers groepsgesprek professionals

- Dennis Rimmel, Vluchtelingenwerk West en Midden Nederland.
- Martin Spanjer, Platform samenleven IJsselstein, lid van cliëntenraad van de WIL, werkt in schuldhulpverlening.
- Ermelinde Breed, Welzijnsorganisatie Stichting Pulse.
- Astrid Gelmers, Teamleider van sociaal domein – teamleider Jeugdteam – Gemeente IJsselstein
- Nikita Oostveen, onderdeel van jeugdteam en beleidsadviseur jeugd – Gemeente IJsselstein
- Henk Jansen, Vrijwilliger - Stichting Leergeld IJsselstein.
- Hannie van Baren, Stichting Urgente Noden (SUN) Lekstroom.
- Sander Korf, Accountmanager Paspertous. Paspertous is één van de drie organisaties die namens de gemeente Utrecht, De Bilt, Houten, IJsselstein en Stichtse Vecht de uitvoering van de U-pas verzorgt.

Eén op één gesprekken

- Gerda de Jong, Vrijwilliger bij Caritas
- Cor van Dalen, Voedselbank Nieuwegein-IJsselstein